

REGISTERED No. B. 196.

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

ये जीवेषु दयालवः स्पृशति यान् स्वद्वयोपि न श्रीमदः
 श्रान्ता ये न परोपकारकरणे हृष्यति ये याचिताः ।
 स्वस्थाः सत्स्वपि यौवनोदयमहाव्याधिप्रकोपेषु ये
 ते लोकोत्तरचित्रचासुरिताः श्रेष्ठः कति स्पुर्नराः ॥

“જે જીવોને વિષે દયાળુ છે, જેને દ્રવ્યનો મદ સ્વરૂપ પણ સ્પર્શ કરતો નથી,
 જે પરીપક્ષર કરવામાં થાકતા નથી, જે યાચના કર્યા સતા ખુશી થાય છે, યૌવનના
 ઉદયરૂપ મહાવ્યાધિનો પ્રકોપ થયે સતે પણ જે સ્વરૂપ રહે છે; એવા લોકોત્તર આશ્ચ-
 ર્યકારી મનોહર ચરિત્રવાળા શ્રેષ્ઠ કેટલાક જ મનુષ્યો હોય છે અર્થાત્ બહુ અસ્પષ્ટ હોય છે.”

સુકામુક્તાવલિ.

પુસ્તક ૨૮ મું.

જેઠ. સંવત ૧૯૬૮. શાકે ૧૮૩૪.

અંક ૩ જે.

પ્રગટ કર્તા,

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા. ભાવનગર.

અનુક્રમણિકા.

૧ અક્ષરણ ભાવના....	૬૫
૨ કામા-કોપસાગ.	૬૬
૩ જિનદીક્ષા-પ્રકરણમ્	૬૭
૪ સંવરતી કથા.	૭૫
૫ સત્યગ (સપ્તમ સૌજન્ય.)	૮૫
૬ માનપત્ર...	૯૧
૭ શ્રી વૈરાગ્ય શતક...	૯૫

શ્રી “અસ્તવતી” છાપખાનું—ભાવનગર.

મૂલ્ય રૂ. ૨)

પોસ્ટેજ રૂ. ૦-૪-૦ બેટ સાથે.

છપાઈ ને બહાર પડેલ છે.

પ્રકરણાદિ વિચાર ગણિત શ્રી સ્તવન સંગ્રહ.

આ બુક શ્રાવિકા તેમજ સાધવી સમુદાયને તેમજ પ્રકરણોના નવા અભ્યાસીઓને ઘણીજ ઉપયોગી છે. કોઈ વખત નહીં છપાયેલા તેમજ પ્રસિદ્ધિ-ગાં પણ નહીં આવેલા સ્તવનોનો આમાં સંગ્રહ કરેલો છે. આ બુકમાં જીવ વિચારનું ૧, નવતત્ત્વનું ૧, દેહક સંગ્રહી ૨, ચૌદ ગુણુદાણુ સંગ્રહી ૩, જ્ઞાનદર્શન આરિત્ર સંગ્રહી ૧, સિદ્ધ દંડિકાનું ૧, કર્મ પ્રકૃતિ ઉપર ૧, જ બુદ્ધિપ વર્ણનનું ૧, નિગોદના સ્વરૂપનું ૧, સમવસરણુ સંગ્રહી ૩ અને બીજી બાબતના ૨ મળી કુલ ૧૭ સ્તવનો તથા ૪ સહાયો દાખલ કરેલ છે. ભાવનગરના શ્રાવિકા સમુદાયનો આર્થિક સહાયથી છપાવેલ છે. સાધુ સાધવીને તથા જૈનશાળા ને કન્યાશાળામાં ભેટ આપવાની છે. ૧૬ પેજ ૧૭ ફારમનો પાકા પુઠાથી બાંધેલ બુક છે. કિંમત માત્ર આઠ આના રાખેલ છે. પોસ્ટેજ દોઢ આના લાગે છે. જૈન તત્ત્વો બાણવાના ઇચ્છકે અવશ્ય ખરિદ કરવા લાયક ને વાંચવા સમજવા લાયક છે. તેનો ખરી કિંમત વાંચનારજ કરી શકે તેમ છે.

પાંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર મૂળ શાસ્ત્રી.

અમારી તરફથી કાયમ છપાય છે તેમાં કેટલોક વધારો કરીને તેજ ટાઇપથી છપાવેલ છે. અને તેવાજ પુઠાથી બાંધાવેલ છે. કિંમત છ આના જ રાખેલ છે. જૈન શાળા કન્યાશાળા માટે અને ઇનામ માટે ખરિદ કરનારને પાંચ આનાથી મળી શકશે. બહાર ગામવાળાઓને પોસ્ટેજ બુદ્ધ આપવું પડશે.

પાંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર મૂળ. ગુજરાતી.

અમારી તરફથી છપાય છે તેવીજ શિલા છાપમાં છપાવેલી આ બુક હાલમાં બહુ મુદતે બહાર પડી છે. છાપકામને બાઈન્ડીંગ મનરંજન કરે તેવાં છે. કિંમત પ્રથમ પ્રમાણેજ આઠ આના અને જૈનશાળા કન્યાશાળા વિગેરે માટે સાત આના રાખવામાં આવેલ છે. પોસ્ટેજ બુદ્ધ.

જોઈએ છે.

પાંચ શ્રાવક છોકરા શ્રી વીતરાગ પ્રણીત ધર્મ પ્રકાશવાની ઇચ્છાવાળા નવતત્ત્વથી માંડીને તમામ પ્રકરણો અને સંસ્કૃતનું પૂરતું શિક્ષણ-આપવામ આવશે. બ્રહ્મચર્ય પાળી શકે તેમજેજ અરજી કરવી. મુનિ મહારાજાઓની સાથે વિહારમાં પણ પ્રાયઃ રહેવું પડશે, અને તેમના હાથથીજ પ્રાયઃશિક્ષણ લેવું પડશે ખાવા પીવાની તથા કપડાંની રીતસર સગવડ કરી આપવામાં આવશે. મળે અગર લખો:—

સેક્રેટરી-જૈનતત્ત્વ વિવેચક સભા.

પાંજરાપિાળ-અમદાવાદ.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રકાશ.

તત્ર ચ ગૃહસ્થૈઃ સન્નિઃ પરિહૃત્વ્યોઽકલ્યાણમિત્રયોગઃ, સેવિતવ્યાનિ કલ્યાણમિત્રાણિ, ન લઙ્ઘનીયોચિતસ્થિતિઃ, અપેક્ષિતવ્યો લોકકર્માર્ગઃ, માનનીયા ગુરુસંહતિઃ, જવિતવ્યમેતત્તંત્રૈઃ, પ્રવર્તિતવ્યં દાનાદૌ, કર્તવ્યોદારપૂજા જગવતાં, નિરૂપણીયઃ સાધુવિશેષઃ, શ્રોતવ્યં વિધિના ધર્મેશાસ્ત્રં, જાવનીયં મહાયત્નેન, અનુષ્ટેયસ્તદર્થો વિધાનેન, અવલમ્બનીયં ધૈર્યં, પર્યાલોચનયાયતિઃ, અવલોકનીયો મૃત્યુઃ, જવિતવ્યં પરલોકપ્રધાનૈઃ, સેવિતવ્યો ગુરુજનઃ, કર્તવ્યં યોગપદ્મદર્શનં, સ્થાપનીયં તદૂપાદિ માનસે, નિરૂપયિતવ્યા ધારણા, પરિહૃત્વ્યો વિક્લેપમાર્ગઃ, પ્રયતિતવ્યં યોગશુદ્ધૌ, કારયિતવ્યં જગવદ્જુવનચિરવાદિકં, લેખનીયં જુવનેશવચનં, કર્તવ્યો મહ્નલજપઃ, પ્રતિપત્તવ્યં ચતુઃશરણં, ગર્હિતવ્યાનિ પુષ્કૃતાનિ, અનુમોદયિતવ્યં કુશલં, પૂજનીયા મંત્રદેવતાઃ, શ્રોતવ્યાનિ સચ્ચેષ્ટિતાનિ, જાવનીયમૌદાર્યં, વર્તિતવ્યમુત્તમજ્ઞાતેન, તતો જવિવ્યતિ જયતાં સાધધર્માત્મગ્રાનજાજનતા ॥

ઉપમિતિજવપપચ્ચા કથા.

પુસ્તક ૨૮ મું.

જેઠ. સં. ૧૯૧૮. શાકે ૧૮૩૪.

અંક ૩ જો.

ૐ ઐં હ્રીં નમસ્તત્ત્વજ્ઞાય.

અશરણ જાવના.

(વહાલા વેગે આવોરે, દયા દીલે લાવોરે, ભીરો ભારી ભાંગવા હોલ. -એ રાગ)
જરા જન્મ મરણેરે, નહિ કોઈ શરણેરે, લાવના અશરણ ભાવીએ હોલ.
નહીં લાવો તો, ભમશે ભવ સંસારં ભાવના અશરણ ભાવીએ હોલ.
એ ટેક.

સાખી.

પ'ખી મેળો પ્રહ મળે, સાંજ પડે વિખરાય;
મેળો સગા સખ'ધનો, આખરૂં ફર ખસી બાય.
એ તો વરખાનો વહેળોરેં

ભાવના ૧

મતલબીઓ મેળાવડો, ગરબે દાખે પ્રીત;	
ચારો પાણી નવ નીરે, ગરદા બેલની રીત.	
કુટુંબ કળીલો કારમો મેળોરેં	ભાવનાં ૨
વીત વહેંચે બધું મળી, વિપત ન વહેંચે કોયે;	
લીડ સમે ભાગે સગાં, દવ ત્યાં પાંખી ન હોય.	
જ્યાં મધ ત્યાં માખીનો મેળોરેં	ભાવનાં ૩
રામ ગોવિંદ દારામતી, બળતી મૂકી જાય;	
સુભૂમ જળધીમાં પડ્યા, કરી ન દેવે સહાય.	
અશરણુ જીવને મોહ કસાવેરેં	ભાવનાં ૪
ક્ષણ ક્ષણ આવરદા ઘટે, ઘટે દિવસ ને રાત;	
આજ તણું હમણું કરે, કાલ તણી શી વાત.	
માનવ ભવ તો ફરી નહિ આવેરેં	ભાવનાં ૫
નિત્ય મિત્ર કાયા સગાં, પર્વમિત્ર કહેવાય;	
શરણુ ન રાખે જીવને, ધર્મ મિત્ર કરે સહાય.	
અંત સમે તો ધર્મ છે બેલીરેં	ભાવનાં ૬
સમય સીંચાણો શિર ફરે, તાકે દાવ પ્રચંડ;	
ધર્મ વિના શરણું નહિ, કહે શુભ સાંકળચંદ.	
ભાવના અશરણુ મોહનવેલીરેં	ભાવનાં ૭

ક્ષમા - ક્રોધત્યાગ.

શાંતિસમો ક્રોધ તપ નહિ, શાંતિ સમું નહિં સુખ;	
શાંતિ સહજ શાંતિ કરે, ક્રોધ સમું નહિં દુઃખ.	૧.
ઉદય થતાં ક્રોધાગ્નિનો, બળે આત્મધર યાર;	
સમતાજળ જે ના મળે, બળે બીજાનું દાર.	૨.
ક્રોધસર્પના ડાખથી, આવે તનમાં દેહર;	
ક્ષમામંત્ર પઢતાં થકાં, ઝટ ઉતરે તે જ્ઞેર.	૩.
ક્ષમા કરો સૌ પ્રાણીપર, કદી અપરાધી હોય;	
મીઠાં વચને જે બને, તે કડવે નહિં હોય.	૪.
અપકારીને પણ કરે, જે ગુણીજન ઉપકાર;	
વિરલા શ્રીવીર જાણજે, તે સજ્જન સરદાર.	૫.

જિનદીક્ષા-પ્રકરણમ્.

૧૭

કોધવશે અવિચારથી, સાહસ કરે હંભર;	
પાછળથી પસ્તાય છે, કોધીને ધિષ્ઠાર.	૬.
યમનિયમાદિક યોગ જે, કોધીને પ્રતિકૂળ;	
કોધ કુપંથે જે ચડે, કોધ નર્કનું મૂળ.	૭.
કોધ કરી નરકે ગયો, બ્રહ્મદત્ત ચક્રી સુભાણ;	
અપરાધી ગુણી ગણુ સદા, સાંકળચંદ સમાન.	૮.

શ્રીમાન્ હરિમદ્સૂરિ વિરચિતં

જિનદીક્ષા-પ્રકરણમ્

(દ્વિતીય પંચાશક)

શ્રીમાન્ અભયદેવ સૂરિકૃત ટીકા ઉપરથી સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા સમેત

(લેખક-સન્મિત્ર કપૂરવિજયજી)

પ્રસ્તાવના.

જિનદીક્ષા પંચાશકમાં જિનદીક્ષા પ્રકરણ સમાવેલું છે; તેનો અર્થ સામાન્ય રીતે એવો કરેલો છે કે ‘અનાદિ કાળથી પરિચિત થયેલ મિથ્યાત્વ ઠપાયનો ત્યાગ કરવો અને સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી શ્રી જિનેશ્વર દેવે પ્રરૂપેલા તત્વાર્થનો સુપરિચય કરી તે ઉપર દૃઢ પ્રતીતિ રાખી સ્વઉચિત કર્તવ્ય શુદ્ધ લક્ષથી કરવામાં રૂખળના આવતી અટકાવની તેમજ અનુક્રમે દૃઢ અભ્યાસ બળથી સ્વઉત્તતિ સાધવાપૂર્વક અન્ય યોગ્ય જનોને પણ આ પવિત્ર ધર્મ પ્રબોધી યથાશક્તિ તેમના પણ સહાયક બની પરમાર્થથી પવિત્ર જિનશાસનની પ્રભાવના કરવી.’ આવી રીતે ઉત્તતિક્રમ સાધવાના અધિકારી કોણ છે? તેનામાં સ્વાભાવિક શુણ્ણ કેવા હોવા જોઈએ? જિનદીક્ષા ઉપર તેનો કેવો અદૃત્તિમ રાગ હોવો જોઈએ? છતાં સુરમહારાજ તેનાજ હિતની ખાતર કેવા પ્રકારે પરીક્ષા કરી યોગ્યતા સંબંધે ચોતાને ખાતરી થાય તોજ તેને ઉક્ત જિનદીક્ષા આપે? જિનશાસનમાં દીક્ષિત થનાર ખરો દીક્ષિત કેવા લક્ષણધી જણાય? તેનું અનંતર અને પરંપર કર્તવ્ય શું અને શા માટે? ઉક્ત સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ અથવા મિથ્યાત્વ પરિહાર પૂર્વક

૪૬

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

જિનદીક્ષાના પ્રભાવે અનુક્રમે યોગ્ય અધિકારી આત્મા કેટલી બધી આત્મ ઉન્નતિ સાધી શકે છે? તે અંતિમ ફળ અને તાત્કાલિક ફળ જિનદીક્ષાથી સહેજે સંપન્ને છે તે વિગેરે અતિ ઉપયોગી બાબતોનું સંક્ષેપથી સ્વરૂપ શ્રીમાન હરિભદ્ર-ગુરિ મહારાજે ઉક્ત પ્રકરણમાં દર્શાવ્યું છે. તેનેજ દીક્ષાદાર શ્રી અભયદેવ સૂરિ-શ્રી પદ્મવિત કરેલું છે. એની અંદર આત્મનિવેદનમાં પાતાની સર્વ ઋદ્ધિ સિદ્ધિ જૈનદીક્ષા (સમ્યક્ત્વ પ્રમુખ શ્રાવક યોગ્ય પ્રતાદિક) ઉચ્ચરતાં નિવેદન કરી દે એમ સમજવું. આત્માપણેમાં ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞામાંજ સર્વસ્વ અર્પણ કરેલું સમજવું. સમવસરણુને બદલે અલ્યારે પ્રાયઃ નંદિ (નાંદ) વડેજ કામ ચલાવી લેવાતું જણાય છે. મૂળ મર્યાદા સમવસરણુની છે.

પ્રારંભ.

શ્રી મહાવીર પ્રભુને નમસ્કાર કરીને આપ્ત વચનાનુસારે નિપુણ નીતિ-યુક્ત શ્રી જિન-દીક્ષાનો વિધિ ભવ્ય જનોના સ્થિતને અર્થે હું લેશ માત્ર (સંક્ષેપથી) કહીશ. ૧.

દ્રવ્ય મુંડન (કેશ લોચ) અને ભાવ મુંડન (કોષાદિક ટાળવારૂપ) લક્ષણવાળી દીક્ષા બે પ્રકારે છે, તેમાં અત્ર પ્રસ્તાવે જિન-દીક્ષા* મનનું મુંડન કરવાથીજ બની શકે છે એમ જાણવું. કારણકે અપ્રશાન્ત-ઉલટ કોષાદિકથી દૂષિત એવો અદ્યપ સત્ત્વવંત (સત્ત્વહીન) પ્રાણી સમ્યક્ દર્શનાદિરૂપ કલ્યાણકારી ધર્મમાં અધિકારી કહ્યો નથી. ૨.

“આ ભાવ મુંડનરૂપ દીક્ષા કેને ક્યારે પ્રાપ્ત થાય? તે શાસ્ત્રકાર કહે છે.”

ભવ બ્રમણ કરતાં સદુથી છેલ્લા પુદ્ગલપરાવર્તનમાંજ, કર્મની સ્થિતિ પાતળી પડી જવાથી નિર્મળ સ્વભાવવાળા અને ઉત્તરોત્તર (અધિક) વિશુદ્ધિને અનુભવતા પ્રાણીનેજ આ ભાવદીક્ષા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, પરંતુ બીજા સંકલિત-શ્યમાન પરિણામવાંતને પ્રાપ્ત થતી નથી. ૩.

“તે દીક્ષાના અધિકારીનું વિશેષ સ્વરૂપ કહે છે.”

જેને જિનદીક્ષા ઉપરજ રાગ હોય, લોકવિરૂદ્ધ સર્વ કાર્યોનો અનાહર

જ પ્રવૃત્ત જિન દીક્ષા પ્રથમ મિથ્યાત્વ અને ઉલટ કપાયને પરિહરી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ મૂળ શ્રાવક યોગ્ય ગુણે નિર્મલી શકાય તેવાં વ્રત-નિયમ-દેશ વિરતિ કે સર્વ વિરતિ અંગીકાર કરવા રૂપ સમજવી. સર્વ વિરતિમાં તો દ્રવ્ય મુંડન પણ જરૂરનું કલ્પું છે.

જિનદીક્ષા-પ્રકરણું.

૬૯

હોય તથા સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સદ્ગુણ સંપન્ન સદ્ગુરુનો સંબંધ થયો હોય તેવો વિશિષ્ટ જીવ આ જિનદીક્ષાને યોગ્ય બાણુવો. ૪.

“ દીક્ષા રાગનું સ્વરૂપ ત્રણ ગાયાથી ગતાવે છે. ”

તથાવિધ કર્મના ક્ષયોપશમથી સ્વભાવેજ અથવા સમ્યગ્ દર્શનાદિક મોક્ષ માર્ગને સદાય સમાચરતા અને ધાર્મિક જનોને બહુ માન્ય એવા કોઈ દિક્ષિત જીવને શ્રવણે સાંભળીને અથવા નજરે દેખીને આ જિનદીક્ષામાંજ એવી રૂચિ ઉત્પન્ન થાય કે ભવસાગરનો પાર પમાડવા સફરી વહાણ જેવી, લોકિક વસ્તુઓની સ્પૃહા નહિ રાખનારી તથા સતત તદ્ભાવ પરિણામવાળી આ જિનદીક્ષા હું કેવી રીતે પામી શકું. દીક્ષા ગ્રહણ કરતાં વિઘ્નજ ન આવે અને કદાચ પ્રબળ કર્મયોગે વિઘ્ન આવી પડે તો તે દીક્ષામાં મનની અત્યંત દૃઢતા રાખવી, એવો (શ્રદ્ધા, વિઘ્ન રહિતતા અને ચિત્તની દૃઢતા રૂપ) દીક્ષારાગ સિદ્ધાન્ત-કારોએ કહ્યો છે. ૫-૬-૭.

“ હવે લોકવિરૂદ્ધ ત્યાગ જણાવવા લોકવિરૂદ્ધ આચરણ સમજાવે છે. ”

સર્વ કોઈની નિંદા એટલે કોઈની પણ નિંદા કરવી તે, તથા જ્ઞાનાદિક ગુણ-સંપન્ન આચાર્ય પ્રમુખની નિંદા તો વિશેષે લોકવિરૂદ્ધજ છે. સરલ પણ સ્થૂલ બુદ્ધિવાળા જનોની ધર્મ કરણી દેખી તેમની તથા તેમના ધર્મગુરુની મરકરી કરવી, તેમજ લોકમાં પૂજનીય ગણાતા એવા રાજા, અમાત્ય, શ્રેષ્ઠી તથા તેમના ગુરૂ પ્રમુખની હીલના કરવી, બહુ લોકોની સાથે વિરોધ કરનારનો સંગ કરવો, દેશાદિક આચારનું ઉલ્લંઘન કરવું, ઉદ્ભટ વેશ પ્રમુખનું ધારવું, તથા દાન વિગેરે ગંભીરતા રહિત કરવાં, સારાં માણસો (સમજનો) ને કષ્ટ પડે તેમાં સંતોષ માનવો, તેમજ છતી શક્તિએ તેમનાં હુઁખ દૂર કરવા ઉપાય ન કરવો-એ બધાં લોકવિરૂદ્ધ કૃત્યો બાણુવાં. ૮-૯-૧૦

“ હવે સુદર ગુરૂયોગ ગતાવતા છતા કહે છે. ”

સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રયુક્ત જે ગુરૂ હોય તે સુગુરૂ કહેવાય. સ્વપ્ન અવસ્થામાં તે (ગુરૂ) ના યોગે જળ, અગ્નિ પ્રમુખથી આપણું બચવું, પર્વત પ્રાસાદ કે વૃક્ષના શિખર ઉપર ચઢવું તેમજ સર્પ કે તેવા દૂર બનવરથી આપણી રક્ષા થવી તે ઉપરથી ગુરૂના સુદર યોગનું અનુમાન કરી શકાય છે. ૧૧

“ હવે સમવસરણ રચનાદિક દીક્ષાવિધિ જણાવે છે. ”

નિજ નિજ મંત્રોવડે મુક્તાશુક્તિ મુદ્રાથી વાયુકુમાર પ્રમુખ દેવોનું આહ્વાન કરી પછી તદોચ્ચ ક્રિયા કરવી. ૧૨.

વાયુકુમારનું આહ્વાન કર્યા પછી સમવસરણ ભૂમિમાં સારી રીતે પ્રમાર્જન કરવું અને મેઘકુમાર દેવોનું આહ્વાન કરીને ત્યાં સુગંધી જળની વૃષ્ટિ કરવી. ૧૩.

રૂતુદેવીઓનું આહ્વાન કરી સુગંધી પુષ્પાની વૃષ્ટિ કરવી અને અમ્બિકુમાર દેવોનું આહ્વાન કરી ત્યાં કાલાગુરૂ પ્રમુખ ધૂપ ઉઘેવવો એમ કેટલાક આચાર્યો કહે છે. ૧૪.

પછી વૈમાનિક, જ્યોતિષ અને ભવનપતિ દેવોના આહ્વાન પૂર્વક રત્ન, સુવર્ણ અને રૂપાના વર્ણ જેવા ત્રણ ગઢની રચના ત્યાં કરવી. ૧૫.

અંતર દેવોનું આહ્વાન કરીને તોરણ પ્રમુખની રચના કરવી તથા અશોક વૃક્ષ, સિંહાસન, છત્ર, ધર્મ-ચક્ર અને મહેન્દ્રધ્વજદિકની પણ રચના કરવી. (આદિ શબ્દથી સુવર્ણ કમળ અને ઉજ્જવળ ચામર પ્રમુખની રચના પણ સમજ લેવી.) ૧૬.

ત્યારબાદ ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ (પ્રધાન) ચન્દનની ઉપર સકળ જગતના પરમ પૂજ્ય ત્રિભુવનગુરૂ શ્રી જિનેશ્વરના ચરિત્રમુખ બિંબની સ્થાપના કરવી. ૧૭.

ભુવનગુરૂની અગ્રિકોણે એક બીજાની પાછળ ગણધર મહારાજ, સાતિશ-યાદિ મુનિરાજો, વૈમાનિક દેવીઓ તથા સાધ્વીઓની સ્થાપના કરવી. ૧૮.

નૈરૂત્યકોણે ભુવનપતિ, વાલુવ્યંતર અને જ્યોતિષ સંબંધી દેવીઓની સ્થાપના જાણવી. ૧૯.

વાયુકોણે ભુવનપતિ, વાલુવ્યંતર અને જ્યોતિષ દેવોની સ્થાપના કરવાનું શાસ્ત્રકારોએ ફરમાવેલું છે. ૨૦.

ઉશાનકોણે વૈમાનિક દેવો, મનુષ્યો અને મનુષ્ય સ્ત્રીના સમુદાયની મંગળ-કારી સ્થાપના પોતપોતાના દેહ સંબંધી વર્ણસહિત કરવી. ૨૧.

એવી રીતે પહેલા પ્રકાર (ગઢ) માં બાર પર્ષદાની સ્થાપના કરી બીજા પ્રકારમાં દેવતાની પૈર પોતપોતાના શરીરના વર્ણસહિત સાપ, મોળીયા, મૂગ અને કેશરી સિંહ પ્રમુખ તિર્યચ જીવોની સ્થાપના અને ત્રીજા પ્રકારમાં હાથી,

જિનદીક્ષા-પ્રકરણમ્.

૭૧

મગર, કેસરી, મથૂર અને કલહડ સ પ્રમુખ આકારને ધારવાવાળા દેવ-વાહનોની સ્થાપના કરવી. ૨૨.

એવી રીતે ભકિત અને વૈભવ અનુસારે સમવસરણુની રચના કર્યે છે તે પ્રદોષ (સાંજ) સમયે શુભ તિથિ વાર નક્ષત્ર યોગે ચંદ્રજળવાળું લગ્ન (મુદ્દત) પ્રાપ્ત થયે જેને દીક્ષા દેવાની હોય તે સમવસરણુમાં આવે. ૨૩.

પછી ત્રિભુવનગુરૂના શુભ ગ્રામ કરવાથી તેમના ઉપર તીવ્ર રૂચિ જેને ઉત્પન્ન થઈ છે એવા તેને સામાન્ય રીતે જિનદીક્ષાની મર્યાદા જણાવવામાં આવે. ત્યારબાદ તેને સમવસરણુમાં આગળ કહેવામાં આવતી રીતિ મુજબ પ્રવેશ કરાવવામાં આવે. ૨૪.

દીક્ષા લેવાની ઇચ્છાવાળાના કરસ'પુટ (ગોળા) માં સુગંધી પુષ્પો (અથવા સુગંધી ચૂર્ણ અને પુષ્પો) આપવાં તથા શ્વેત વસ્ત્રવડે (ધીમિ રહી) તેની આંખે પાટો બાંધવો. પછી તેના હાથે સમવસરણુમાં ક્ષેપવામાં આવતા પુષ્પના પડવાવડે દીક્ષાની આરાધના કે વિરાધનારૂપ તેની સારી નૂરસી ગતિ આશ્રી ગુરૂ મહારાજનાં નિર્ણય કરવો કે તેને દીક્ષા આપવી કે ન આપવી. (આ વિધિ દીક્ષા લેનાર હોય તેને પ્રથમ પવિત્ર જળથી સ્નાન કરાવીને કરાવાય છે.) નિર્ણય કરવા માટે તેના હસ્તસ'પુટમાં આપેલા સુગંધી પુષ્પો ક્ષેપવવામાં આવે તે જ સમવસરણુની મધ્યમાં પડે તો દીક્ષાની આરાધનાવડે તેની સુગતિ અને જો તે પુષ્પ સમવસરણુની બહાર પડે તો દીક્ષાની વિરાધનાવડે તેની કુગતિ સમજવી. ૨૫

“ તે બાબત નિર્ણય કરવા અત્ર મતાંતર દર્શાવવા કહે છે. ”

દીક્ષા લેનારે કે બીજાએ તેવે પ્રસંગે ઉચ્ચારેલા ‘ સિદ્ધિ વૃદ્ધિ ’ ઇત્યાદિક શુભાશુભ અર્થસંસૂચક શબ્દોવડે તે દીક્ષા સંબંધી નિર્ણય થાય એમ અન્ય આચાર્યો કહે છે; વળી આચાર્ય (દીક્ષાગુરૂ) સંબંધી મન વચન કાયાના યોગની શુભાશુભ પ્રવૃત્તિથી તેનો નિર્ણય થઈ શકે છે એમ કેટલાક આચાર્યો કહે છે. તેમજ હીપક, ચંદ્ર, તારા પ્રમુખની જ્યોતિ અધિક તેજવાળી કે મંદ તેજવાળી થવાથી પણ તેનો નિર્ણય થઈ શકે છે તથા દીક્ષા ગ્રહણ કર્યાબાદ તેના શુભ યોગ (આચરણ) ઉપરથી-તેનો નિર્ણય થાય છે એમ કોઈક આચાર્યો કહે છે. ૨૬.

“ સમવસરણુમાં પુષ્પ પડવાથી યોગ્યતાનો નિર્ણય થતાં તેને દીક્ષા અપાય પણ તે પુષ્પ સમવસરણુ બહાર પડે તો શો વિધિ આચરવો ? તે કહે છે. ”

જે તેના કર્મપુટમાં આપેલ પુષ્પ સમવસરણુની બહાર પડે તો શંકા-
દિક અતિચારને આલોચવા 'પૂર્વક' ચત્તારિ સરણુ' પવજ્ઞિમિ' એ રૂપ ચાર
શરણું લેવાં, પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર પાઠ વિગેરે તેને કરાવવા. આ વિધિ કેટલી
વાર કરાવવો? તે કહે છે કે ત્રણવાર કરાવવો, તે ઉપરાંત નિષેધ કરવો. તેનો
પરમાર્થ એ છે કે પહેલીવાર પુષ્પ સમવસરણુની બહાર પડવાથી ઉપર મુજબ
કરાવી ફરી પુષ્પ સમવસરણુમાં ફોપવા માટે પૂર્વલી પેરે જ દીક્ષા લેનારે પ્રવ-
ર્તવું. બીજી વખત પણ જે પુષ્પ સમવસરણુની બહાર જ પડે તો પણ ઉપર
મુજબ બંધા વિધિ ફરી કરાવવો. તે વિધિ સાચવ્યા બાદ ત્રીજીવાર ફરી પ્રસન્ન
ચિત્તથી પુષ્પ ફોપવવા દીક્ષા લેનારે પ્રવર્તવું. જે ત્રીજીવાર પણ બહાર જ પુષ્પ
પડે તો તેની અયોગ્યતા (દીક્ષા સંબંધી) નો નિર્ણય થઈ જવાથી તેને દીક્ષા
અહણુ કરવાનો આવી રીતે નિષેધ કરવો કે 'ભદ્ર! બીજા અવસરે તને દીક્ષા
દઈ શકાશે. હવણું નહિ' ઇત્યાદિક કેમળ વચનોવડેજ નિષેધ કરવો. ૨૭.
“જે પુષ્પ સમવસરણુમાંજ પડે તો નિષેધ નહિ કરતાં તેની ઉચિતતા જણાવે છે.”

પૂર્વોક્ત રીતિ મુજબ સમવસરણુ મધ્યે પુષ્પ પડવાથી દીક્ષા ઉચિત વિશુ-
દ્ધિની પ્રતીતિ થયા બાદ દીક્ષાચોગ્ય જીવને પૂર્વે બાંધેલો આંખનો પાટો ફર
કરી ગુરૂ મહારાજને પ્રભુના દર્શન કરાવવાં અથવા તેનામાં સમગ્ર દર્શન (સમ-
કિત) આરોપવું. પછી દીક્ષા સંબંધી સ્થિતિ-મર્યાદાતું કથન કરવું કે 'હે ભદ્ર!
દીક્ષા અંગીકાર કરવાનો ઉપર બતાવ્યો તેવો કુમ-સંપ્રદાય છે.' વળી તેની પ્ર-
શંસા કરવી એમ કહીને કે 'ભુવનગુરૂ ભગવાનની પાસે જ પુષ્પ પડવાથી તારૂં
શીઘ્ર કલ્યાણ થવું નિશ્ચિત જણાય છે માટે તું ધન્ય છે.' અથવા 'સકળ કલ્યા-
ણકારી શ્રી ભાગવતી દીક્ષા તુજને પ્રાપ્ત થઈ, તેથી તારૂં સર્વ શ્રેય થઈ ચુક્યું
માટે તું ધન્ય છે.' તથા ઉપર મુજબ પરીક્ષા કરવાથી તે યુક્તિ થયો છે કે કેમ?
તે આચાર્ય મહારાજને જાણવું. તેના મુખ-પ્રસન્નતાદિક લક્ષણોથી તેનો નિશ્ચય
કરવો. ૨૮.

“એ પ્રમાણે ગુરૂ કર્તવ્ય કહ્યું. હવે શિષ્ય કર્તવ્ય જતાવે છે.”

પછી ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈને શિષ્યે નિર્મળ ચિત્ત-રત્નથી સમગ્ર રીતે અત્ર
પ્રસ્તાવે (દીક્ષા દીધે છતે) ગુરૂ મહારાજને લગારે સંકોચ વગર સર્વથા આત્મ-
નિવેદન કરવું. મતલબ કે 'હું આપશ્રીનો કિકર છું, આપ આ દિન સેવકના
સ્વામી છો' એવી રીતે નિર્હભયણે 'આત્માર્પણ' ગુરૂને કરવું. ૨૯.

આવી રીતે નિષ્કપટપણે આત્માર્પણ કરવું તે 'ગુરુભક્તિ' છે તથા અ-

જિનદીક્ષા-પ્રકરણમ્.

૭૩

ત્યંત ભાવવિશુદ્ધિથી એ ઉત્કૃષ્ટ દાનધર્મ છે તેથી તે અવશ્ય કર્તવ્ય છે. તેમ જ તથાપ્રકારની દૃઢ ભાવવિશુદ્ધિવગર પણ કરેલું તે 'આત્માર્પણ' ઉત્કૃષ્ટ દાન ધર્મનાં બીજ (કારણ) રૂપ સમજવું. કારણકે:— ૩૦.

આવું શિષ્ટાચરિત આત્મનિવેદન (આત્માર્પણ) કરવાનું જેવા તેવા કાયર માણસો તથાવિધ વીર્યની ખામીથી સાંભળી પણ શકતાં નથી (તે તેમને કહ્યુંકટુક લાગે છે) તો પછી તે મુજબ કરવાની તો વાતજ શી? તેથી જો કે તથાવિધ દૃઢ ભાવવિશુદ્ધિરહિત કરવામાં આવતા આત્મનિવેદન કરતાં અત્યંત ભાવવિશુદ્ધિથી કરવામાં આવતું આત્માર્પણ ઉત્કૃષ્ટ દાનધર્મ છે તો પણ તે ઉત્કૃષ્ટ દાનધર્મના બીજરૂપ હોવાથી તથાવિધ ભાવવિશુદ્ધિરહિત આત્મનિવેદન પણ કર્તવ્યજ છે. ૩૧.

દીક્ષિતની ભાવશુદ્ધિ માટે તેના ઉપકાર અર્થે શાસ્ત્ર આજ્ઞાથી પ્રવર્તતાં દીક્ષિતની વસ્તુમાં મમવ રહિત હોવાથી ગુરૂ મહારાજને કંઈ પણ દ્રવ્ય લાગતું નથી. ૩૨.

દીક્ષિતના પરિણામ તેના ઇગિત આકારાદિકથી જાણી જેમ તેને સંયમ માર્ગમાં દંડના-સ્થિરતારૂપ ભાવ વૃદ્ધિ થાય તેમ તેને દાન, ગુરૂસેવા, તપ અને કુસંસર્ગ નિષેધ પ્રમુખનો ઉપદેશ દેવા સંબંધી ગુરૂ મહારાજાએ આ પ્રસંગે યત્ન કરવો. ૩૩.

જે શિષ્ય સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શનાદિકે યુક્ત હોય, મિથ્યાદષ્ટિયોગ્ય વ્યવહારમાં તથા ખાદ્યદ્રવ્યમાં સ્પૃહારહિત હોય-નિઃસ્પૃહી હોય તથા આગમમાં કહેલાં શુદ્ધ તત્ત્વમાં રસિક હોય તેજ પૂર્વોક્ત રીતે મિથ્યાત્વ ત્યાગ, સમ્યક્ત્વ અંગીકાર અને આત્મનિવેદન (આત્માર્પણ) વિગેરે વડે યત્ન કરી શકે પરંતુ ઉક્ત ગુણવિકલ શિષ્ય યત્ન કરી શકે નહીં. તેમજ ગુરૂ પણ ઉક્ત જ્ઞાનાદિક ગુણ વિશિષ્ટ હોય તેજ તેવી રીતે યત્ન કરી શકે, તેવા વિશિષ્ટગુણરહિત ગુરૂ તેવો યત્ન કરી શકે નહિ. ૩૪.

ધન્ય-કૃતપુણ્ય-ભાગ્યવંત ભવ્યજનોનેજ આ જિનદીક્ષાનો યોગ પ્રાપ્ત થાય છે. તે દીક્ષાનો યોગ પ્રાપ્ત થયે છતે ધન્ય-કૃતપુણ્ય જનોજ તેના કાયદા મુજબ ચાલે છે-ચાલી શકે છે. ધન્ય-કૃતપુણ્ય જનોજ તેવા દીક્ષિત સાધુઓનું તેમજ તેવી ભાગવતી દીક્ષાનું ખુબમાન કરે છે (કદાચ કર્મદોષથી પોતે તે દીક્ષા અંગીકાર કરી ન શકે તો પણ પોતાથી અને તેટલી તેની પુષ્ટિજ કરે છે તેઓ

પણ ધન્ય છે) અને જેઓ કલ્યાણકારી જિનદીક્ષાની તેમજ તેવા ભાગ્યવંત દીક્ષિત સાધુઓની કંઈ નિંદા કરતા નથી તેઓ પણ ધન્ય-કૃતગુણ્યજ સમજવા. કેમકે શુદ્ધજનો નિર્ગિહ કર્મયોગે તે કલ્યાણકારી દીક્ષા અંગીકાર તો કરી શકતાજ નથી પરંતુ મોહાન્ધપણથી તેના દ્રેણી બને છે. તેથી તે બાળકા અનંત સંસાર સમુદ્રમાં નિમગ્ન થઈ મહા દુઃખી થાય છે-પવિત્ર દીક્ષાની તેમજ પવિત્ર દીક્ષિત સાધુઓની નિંદાથી અલગ રહેનાર મધ્યસ્થ જનોને તેવાં કરવાં દુઃખ સંસારમાં અનુભવવાં પડતાંજ નથી. ૩૫.

“ જિનદીક્ષા લીધા બાદ દીક્ષા લેનારે જે કરવું યોગ્ય છે તે ઉપદેશિતા સતા ટહે છે ”

શ્રદ્ધા (સ્વ રૂચિ-પરની અનુવૃત્તિ નહિં તે), સંવેગ (મોક્ષાભિલાષ) અને કર્મયુક્ત દાન યથાશક્તિ અવશ્ય હેવું તેમજ સ્વવિભવાનુસારે સ્વપર યોગ્યતા પ્રમાણે સ્વજનાદિકનો સત્કાર પણ કરવો. ૩૬.

“ સમ્યગ્ દીક્ષાનાં ચિન્હ બતાવે છે ”

દીક્ષા ગ્રહણથી અંગીકાર કરેલા સમ્યક્ત્વ તથા તત્સહગત શમ સંવેગાદિ શુભો, સાધર્મિક સાથે પ્રીતિ, તત્ત્વગોષ્ઠ, અને શુદ્ધભક્તિ તે શુભોની દીક્ષા દિવસથી દિનદિન વૃદ્ધિ થવી એ સમ્યગ્ દીક્ષાના સાચાં ચિન્હ સમજવાં. ૩૭.

અતિ શુદ્ધ અધ્યવસાયથી તેમજ તેવડે માહાં કર્મ ખળી જવાથી ખરેખર ઉક્ત શુભોની વૃદ્ધિ થાય છે. કેમકે એવો નિયમ છે કે ‘ કારણ જોગે કાર્ય નીપજે ’ માટે ઉક્ત શુભવૃદ્ધિ એ તેનું ખરૂં ચિન્હ છે. ૩૮.

શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મ ઉપર બહુમાન રાખવાથી તેમજ સાધર્મિક ઉપર ના સ્નેહથી તેમનું વાતસલ્ય (ભક્તિ) કરવાથી નિરજે સ્વશુભની વૃદ્ધિ થાય છે. તેથી તે સમ્યગ્ દીક્ષાનું ખરૂં ચિન્હ સમજવું. ૩૯.

કરવામાં આવતાં સદ્ગુણાનુષંગી ધણું કરીને સમસ્ત જ્ઞાનાવરણીય પ્રમુખ ધર્મો કર્મોના ક્ષયોપશમ થાય છે. એવી રીતે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ દૂર ટળવાથી નિરજે તત્ત્વજ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય છે. તેથી તે ખરૂં ચિન્હ છે. ૪૦.

આ સમસ્ત શુભ સંપદાના પરમ હેતુ (પુષ્ટ આલંબન-કારણ) શુદ્ધ મહારાજ છે એવા સમ્યગ્ યોધથી ખરેખર શુદ્ધ ભક્તિની વૃદ્ધિ પણ થાયજ છે. ૪૧

એ રીતે કલ્યાણભાગી આ મહાનુભાવ દેવશુદ્ધ ભક્તિ પ્રમુખ દીક્ષાશુભોને અનુક્રમે ભાવથી સેવતા સતો છેવટે સર્વવિરતિરૂપ પરમ દીક્ષાને પણ પાં

છે. જેમ દેશવિરતિ હીક્ષાને પામ્યો તેમ સર્વવિરતિ હીક્ષાને પણ પામેજ. ૪૨.

મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને દુષ્ટ વ્યાપારરૂપ મિથ્યા (મોક્ષમાર્ગથી વિપરીત) અ.ચ.રને પરમાર્થથી (શુદ્ધ અંતઃકરણથી) પરિહરી, પરમ હીક્ષાવત મહાત્મા જીવનમુક્તિ (પરમ નિરૂપાધિક આત્મસુખ) ને લાવથી અત્ર અનુભવી અમસ્ત ઘાતિ અઘાતિ કર્મથી સંપૂર્ણ મુક્ત થઈ પછી પરમ મુક્તિને પણ પ્રાપ્ત થાય છે. ૪૩.

આ જિન હીક્ષા વિધિ (પ્રકરણ) ને શાસ્ત્રની નીતિ પ્રમાણે સમ્યગ્ વિચારવાથી પણ (જે મહાનુભાવ તે મુજબ આચરણ કરે તેનું) તો કહેવું જ શું ? સંકૃતળંઘક (એક વાર ફરી ઉત્કૃષ્ટી કર્મ સ્થિતિ બાંધનાર) તથા અપુનળંઘક (હવે પછી તેવી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નહિ બાંધનાર) ઉભયમાં કદાચદ સંભવિત હોવાથી તે કદાચદનો તેમને શીઘ્ર કાય થઈ જશે. ૪૪.

શુભંસ્યાત્ સર્વ સત્તાનામ્.

તપ ધર્મ ઉપર, સંવરની કથા.

સુકૃતના ઉદયનાં કારણરૂપ શીળવ્રત સત્પુરુષોએ સેવવા લાયક છે, તેમજ દુઃકર્મને વિદારણ કરનાર અને સત્કર્મને ઉત્પન્ન કરનાર તપ પણ અત્યંત સેવવા લાયક છે. અનાદિ કાળથી જીવની સાથે બાંધાયેલાં કર્મરૂપી શત્રુઓના સમૂહનો નાશ કરવાને ખડ્ગધારા જેવું તપ ધીર પુરુષો અવશ્ય આદરે છે. આ તપ તપન (સૂર્ય) ની જેમ અજ્ઞાનરૂપી અધિકારનો નાશ કરીને સત્પુરુષોને તત્ત્વ તથા અતત્ત્વનું અવલોકન કરાવનાર જ્ઞાનચક્ષુની નિર્માણતા કરી આપે છે. કર્મરૂપી કાંડોને બાળીને પુષ્ટ થયેલો આ તપરૂપી અગ્નિ નવીનજ (જૂદા જ પ્રકારનો) છે, કારણકે તે સંસારથી ઉત્પન્ન થયેલાં પ્રાણીઓના દાહનું ' હરણુ કરે છે. તેથી કરીને હે ચતુર જનો ! દુઃકર્મોનું ક્ષાલન કરવામાં જળ સમાન તપનું સેવન કરો. તપનું સેવન કરવાથી સંવર લોકને વિષે તત્કાળ સેવ્ય થયો. તેની કથા નીચે પ્રમાણે:—

૧ વૈદિક અગ્નિ પ્રાણીઓને દાહ કરે છે, તેનાથી આ તપરૂપી અગ્નિ વિભવશ્ય છે,

સંવરની કથા.

આ જાંબૂદ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રના અલંકારરૂપ અને મનોહર ગુણોના સાગર જેવા પૌરજનોથી ભૂષિત અયોધ્યા નામની નગરી છે. તે. નગરીમાં મહારાજે નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે રાજા બાણે ચિંતામણિ રત્નોમાં દાનલક્ષ્મીનું પ્રતિબિંબ હોય એવો જણાતો હતો. તે નગરીમાં ધનદ નામનો સાર્થપતિ રાજમાન્ય હતો. તેને ઘેર દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવામાં બાણે મૂર્તિમાન ધર્મોજ હોય તેવા વૃષભો શોભતા હતા. તે ધનદને ગુણોવટે કલ્યાણકારી ધનશ્રી નામની પ્રિયા હતી. તે રૂપ અને શીળને મંત્રી કરવાનું પ્રથમ સ્થાન હોય તેવી શોભતી હતી. ઘણા પાપવાળો કોઇક જીવ ઘણા અભાગ્યોમાંથી કોઇક લાગ્યને લીધે દુર્ગતિમાંથી (નરકમાંથી) નીકળીને તે ધનશ્રીના ગર્ભમાં અવતર્યો. ગર્ભના નિર્ભાગીપણાને લીધે તેણીને એવો દુઃખદાયી દોહદ થયો કે “ હું મસ્તકે મુંડન કરાવીને ફાટેલાં તુટેલાં વસ્ત્રો પહેરીને ધૂળવાળી પૃથ્વી પર શયન કરું. ” આવો દોહદ થવાથી “ સમગ્ર રીતે દ્રોહ કરનારા (શત્રુરૂપ) આ દોહદને હું કોઇને પણ કહીશ નહીં, અને આ બાળક ઉત્પન્ન થશે કે તરત તેને હું તજી દઈશ. ” આ પ્રમાણે વિચાર કરતી તે ધનશ્રી દિવસો નિર્ગમન કરવા લાગી. તેવામાં દેવયોગે તેણીનો પતિ ધનદ મરણ પામ્યો. તે વખતે તેનું જે કાંઈ ધન જેના જેના હાથમાં (સ્વાધીન) હતું, તે તેણે તેણે રાખી લીધું. અને તેથી તત્કાળ ધનશ્રીનો દોહદ સ્વાભાવિક રીતે જ પૂર્ણ થયો. તેણીના માઠા દિવસો પૂર્ણ થયે તેણીને એક મહા પાતકી પુત્ર જનમ્યો. તેના નેત્ર તથા કેશ પીંજરા હતા, તેનું શરીર શ્યામવર્ણ હતું, તેનો સ્વર (શબ્દ) ગદગદ જેવો કઠોર હતો, તથા તે આકૃતિએ કુખડો અને નીચા મુખવાળો હતો. આવા શરીરવાળો પુત્ર ઉત્પન્ન થયો કે તરતજ અતિ દુઃખી થયેલી, સુવાસોગથી ખીંડિત અને પરિજનોએ ત્યાગ કરેલી તે ધનશ્રી પણ મૃત્યુ પામી. તેની જ્ઞાતિવાળા પાડોશીઓએ તેણીને અગ્નિસંસ્કાર કર્યો, અને દયાને લીધે તે બાળકને દૂધ પાઈ જવાડો. આ પુત્રના ઉત્પન્ન થવાથી તેના કુટુંબના સંવર (નાશ) થયો, તેથી લોકોએ તેનું સંવર નામ પાડ્યું. દેનાળામાં વાયુ અને ધૂળના પરવાથી જેમ જવાસા નામની વનસ્પતિ વૃદ્ધિ પામે છે, તેમ મૂર્ખ લોકોના દુષ્ટ વાક્યોની તારનાથી તે હલદો અધિક વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. તે બાળકને તે ગામમાં તેની વિરૂપતાજ આજીવિકા આપનારી થઈ. “ વિટ પુરૂષને વિટવિદ્યા જ આજીવિકારૂપ થાય છે. ” તે સંવર

૧ અર્થાત્ દાનલક્ષ્મી તે રાજાનાં પ્રતિબિંબરૂપ હતી. રાજા અત્યંત દાનેશ્વરી હતા.

યુવાવસ્થા પામ્યો, તોપણ તેની વિરૂપતા જરા પણ ગંધ નહીં. કારણકે ‘જ-વેરી પણ માટીના ઢેફને ઉત્તેજિત કરી શકતો નથી, એવેરાતનેજ કરી શકે છે.’ કોલાહલ કરતા ચપળ કાગડાઓવડે ધ્રુવડંની જેમ પુરીમાં ભમતા તે સંવરનો સર્વે નગરખાળકો ભેગા થઇને પરાભવ કરતા હતા. તેથી ‘દુર્બળ જનતુ’ બળ રાજદ્વાર જ છે.’ એમ વિચારીને તે રાજદ્વારે જતો, ત્યારે ત્યાં પણ રાજપુત્રો તેને પીડા કરતા હતા. છેવટ ખેદ પામીને તેણે તે પુરીનો ત્યાગ કર્યો. માર્ગમાં પથિકજનો પણ તેને તાડના કરવા લાગ્યા. ત્યાંથી નાસીને તે એક ગામડામાં પંઠો તો ત્યાં પણ આમ્યજનો તેને ઢેફાં, લાકડી અને મુઘિથી પ્રહાર કરવા લાગ્યા. આ પ્રમાણે તે સર્વે સ્થાને સર્વે જનોથી અત્યંત કદર્થના પામ્યો. ત્યારે નિશ્વાસથી ઉન્નત્સિત મુખવાળા તે સંવરે વિચાર કર્યો કે—“વનના મૃગો (પશુઓ) તથા ચતુર પક્ષીઓ જ ભાગ્યશાળી છે કારણકે તેઓ કર્મવડે રાક્ષસ જેવા મનુષ્યલોકમાં પ્રવેશ કરતા નથી, માટે હું પણ હવે સર્વ પ્રકારે નિર્જન સ્થાનમાં જઉં.” એમ વિચારીને તરતજ તે કોઇ વનમાં ગયો. ત્યાં તેણે કોઇ સ્થળે ઘણા સાધુઓની મંથે બેઠેલા અને સ્વાધ્યાયના શબ્દની મધુરતાથી આખા વિશ્વને વશ કરનારા શ્રી સિદ્ધસેન નામના મુનીશ્વરને જોયા. તે મુનીશ્વરની સમીપના લૂગાપર પ્રતિબોધ થવાથી જાતિવેરનો પણ ત્યાગ કરીને નેત્રમાં અશ્રુવાળા કેટલાક પશુઓ બેઠેલા હતા. તરતજ ‘હે વત્સ ! તું આવ, આવ.’ એ પ્રમાણે કહીને અમૃતના ગંદૂષ સમાન અક્ષરોવડે તે મુનીશ્વરે જ સંવરને બોલાવ્યો. ત્યારે ‘અહો ! આ મહાત્માની ઉક્તિ અપૂર્વ છે’ એમ વિચારીને તે સંવર કોઇથી પરાભવ પામેલો પુત્ર જેમ પિતાના ચરણમાં પડી રૂદન કરે તેમ તે યતીશ્વરનાં ચરણમાં પડીને રોવા લાગ્યો. મુનિએ તેને મધુર વાણીવડે બોલાવીને રોવાનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે જેનો ભાગ્યેદય સમીપમાં છે એવા તે સંવરે પોતાનું સર્વ દુઃખમય ચરિત્ર તેમની પાસે કહી બતાવ્યું. તે સાંભળીને દયાળુ મુનિ તે સંવરને ઉદ્દેશીને સર્વ પ્રાણીઓને પ્રેમ ઉપજાવતા સત્યના કવચ સમાન વચન કહેવા લાગ્યા કે—

“હે ભદ્ર ! આ મનુષ્ય ભવમાં તારું આ દુઃખ શું-કેટલુંક છે ? કાંઈજ નથી. આ જીવો અનંત દુઃખોને સહન કરે છે. તે તું સાંભળ-કષાય અને વિષયમાં આસક્ત થયેલો તથા જીવહિંસાદિક પાપમાં તત્પર થયેલો જીવ દુષ્ટ કર્મને ઉપાર્જન કરે છે, અને તેથી તે જીવ જન્માંતરમાં છેદન, ભેદન, તપાવેલા સીસાનું પાન અને કરવતવડે વિદારણ વિગેરેથી ઉત્પન્ન થયેલા ક્ષેત્ર સંબંધી મહા દુઃખો વડે નરકમાં પીડા પામે છે, તિર્યચનો ભવ પામીને પણ જળચર,

ભૂચર અને ખેચર થઇને આ જીવ ટાઢ, તાપ, વાયુ અને અગ્નિવડે અત્યંત વ્યથા પામે છે, મનુષ્ય ભવમાં પણ આ જીવ મહારોગ, દારિદ્ર્ય, દાસત્વ અને સ્વજનવિરોધથી ઉત્પન્ન થયેલાં નારકીનાં જેવાં દુઃખોથી દુઃખ થાય છે તથા દેવભવમાં પણ કિંદિગપપણથી, દાસપણથી, અલ્પદિક્ષપણથી, ક્રોધ પામેલા ઇન્દ્રના વજ્રથી, યુદ્ધથી, ઇર્ષ્યાથી અને ન્યવનથી (એ સર્વના ભયથી) સુખી થતો નથી-દુઃખ પામે છે. આ પ્રમાણે કર્મનો વિપાક આ સંસારમાં જીવોને કદર્યાના પમાડે છે, તે કર્મનાં ફળોજ મનુષ્યો જોઈ શકે છે, પણ તેના સ્વરૂપને બાણી શકતા નથી. ધ્યાનયોગના સાધાત્મ્યને, પરમાત્માના સામર્થ્યને અને કર્મોના વિપાકને સર્વજ્ઞ વિના ઈશુ' કોઈ બાણી શકતું નથી. આ કર્મવિપાકને શુભ કરવા માટે આ જગતમાં મોક્ષસુખનાં કારણરૂપ એક સદ્કર્મ જ ઉદાત છે. જતું જે સદ્કર્મથી રહિત હોય, તો તેને કર્મ નામના શત્રુએ ઉપર કહેલા દુઃખોમાં નાંખે છે કે જે દુઃખો પાસે આ તર્ક-દુઃખ તો લેશમાત્ર જ છે. મૂઠ પ્રાણીઓ કોઈ પણ જન્મમાં કંઈ પણ એવું સુકૃત કરતા નથી, કે જેથી તેના નરકાદિક દુઃખરૂપી વૃક્ષના બીજરૂપ દુઃકર્મનો નાશ થાય. ”

આ પ્રમાણે શુરનો ઉપદેશ સાંભળીને ઘણા દુષ્કર્મોથી પરાભવ પામેલો સંવર ઘણી ઉંચી વાંછાને લીધે પોતાના બે હાથને મુકુટરૂપ કરીને (હાથ જોડીને) શુર પ્રત્યે બોલ્યો કે-“ હે પ્રભુ ! શું એવો કોઈ પણ ઉપાય સામર્થ્ય, વાળો છે કે જેથી આવા દ્વેષ કરનારાં (દુઃખ આપનારાં) દુષ્કર્મોના પણ અંત-નાશ થાય. ” તે સાંભળીને શુર મહારાજ અમૃતના પૂર સમાન વાણી વડે બોલ્યા કે-“ દુષ્કર્મના મર્મસ્થાનનું અત્યંત મથન કરનાર એક તપ જ છે. તે તપ પણ શરીરને વિષે અચંગપણાને ધારણ કરનારા પ્રાણીઓ અતિ તીવ્ર કરી શકે છે, અને તેવું નિઃસંગપણું દીક્ષાની કુશળતાથીજ સ્થિર થઈ શકે છે. કર્મરૂપી દાવાનળની જ્વાળાને જીવવામાં એક સમાન તે દીક્ષા પણ ઉદાર અશયવાળા પુરૂષો ચિત્તની નિશ્ચિન્તાથીજ પામી શકે છે. ” આ પ્રમાણે તાત્વિક અર્થને સાંભળીને સત્ત્વવાન અને ક્ષમાવાન તે સંવરે હર્ષથી આગ્રહપૂર્વક શુર પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી.

(સદ્ધાન્ટનો અધિક અભ્યાસ કરવાથી જેનું ચિત્ત વિવેકયુક્ત થયું છે, એવા તે સંવર મુનિએ પછી કપટ રહિત તપનો આરંભ કર્યો. સદ્કર્મમાં નિપુણ થયેલા એ મુનિએ ઉપવાસ, છઠ્ઠ અને અકુમ તપના સમૂહરૂપ બાણોની વૃષ્ટિ-વડે કર્મરૂપી પાંચરાને જર્જરિત કરી નાખ્યું. કૃત્વાકૃત્યને બાજુનાર અને જિતેન્દ્રિયમાં શિશોમણિ એવા તે મુનિએ દરેક ઇન્દ્રિયને બંદેશીને પાંચ પાંચ દિવસ

સંવરની કથા.

૭૯

પુરેમદ્વ, એકાશન, નીવી, આંખીલ અને ઉપવાસ યથાવિધિ ઠર્યો. આ પચવીંશ દિવસ પ્રમાણુ ઈંદ્રાયજ્ય નામનો તપ કહેવાય છે. પછી તેમણે દરેક ઠવાયને જીતવા ચાર ચાર દિવસ એકાશન, નીવી, આંખીલ અને ઉપવાસ ઠર્યો. આ સોળ દિવસ પ્રમાણુ કપાયજ્ય નામનો તપ કહેવાય છે. પછી ત્રણુ યોગની શુદ્ધિ માટે નીવી, આંખીલ અને ઉપવાસ કરતા તે મુનિએ નવ દિવસે યોગ-શુદ્ધિ કરી. એટલે એઃગશુદ્ધિ નામનો તપ ઠર્યો. ત્યારપછી ઉપવાસ, એકાશન, એકસિકથ, એકસ્થાન, એકદત્તિ, નિર્વિઘ્નિત (નીવી), આંખીલ અને અષ્ટદલ એ પ્રમાણુ એક એક ઠમને હરણુ કરવા માટે આઠ આઠ દિવસ કરીને ૬૪ દિવસ પ્રમાણુ અષ્ટકઠર્મનિષૂદ્ધન નામનો તપ ઠર્યો. તે સાધુએ નિરંતર ત્રણુ ત્રણુ ઉપવાસ કરવાવડે કરીને જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનું સેવન ઠર્યું. પછી શુકલ-પક્ષની અગીયાર એકઃદશીને દિવસે તેમણે મૌનપણે રહી ઉપવાસ કરીને શુત-દેવીના આરાધનભણી શુભ તપ ઠર્યો. પછી શુકલપક્ષમાં આંખીલના પારણા-વાળા રાત્રે ઉપવાસ કરીને સોળ દિવસે સર્વ્યાગમુંદર નામનો તપ ઠર્યો. એજ પ્રમાણુ ગ્લાન સાધુઓની વૈયવચ્ચ કરવામાં તત્પર, વિષયના દ્વેષી અને રોગ-રહિત એવા તે મુનિએ કૃણુપક્ષમાં પણ ૧૬ દિવસ પ્રમાણુ સિંહ નામનો તપ ઠર્યો. પછી શુદ્ધ જ્ઞાનવાળા એ મુનિએ એકાંતરે પારણાવાળા ખત્રીશ આંખીલ કરીને પરમભૂપાણુ નામનો તપ ઠર્યો. પછી અગીયાર અંગ સંગાધી, એકપૂર્વ સંગાધી, બે પ્રકારના આંદ્રાયણ અને બેનોદરી વિગેરે તપ ઠર્યો. બે તપ એક પડયો, બે ખીજ, ત્રણુ ત્રીજ એમ સર્વ તિથિઓ ચરતી ચડતી લેતાં પંદર પૂર્ણિમઓના ઉપવાસો કરવાવડે કરીને શુદ્ધ થાય, તેવો અર્ચમુખ-સંપાત્ત નામનો ઉન્નવળ તપ ઠર્યો. પછી જિનેશ્વરનાં ચરણ નીચે નવ ઠમણે રચાય છે, તે દરેક પદા સંગાધી આઠ આઠ ઉપવાસ કરીને તેમણે પદ્મોત્તર નામનો તપ ઠર્યો. પછી પંચોતેર ઉપવાસ અને પચીશ પારણાવડે કરીને તેમ-ણે ૧૦૦ દિવસ પ્રમાણુ બદ્ર નામનો તપ ઠર્યો. પછી સદ્ઠર્મની વાસનાવાળા તે મુનિએ જેમાં યોગાણુપચાસ પારણા આવે છે એવા એકરોને ઇન્નુ ઉપવાસ-વડે કરીને મહાબદ્ર નામનો તપ ઠર્યો. પછી પચીશ પારણાવાળા એકસોને પંચોતેર ઉપવાસવડે તેમણે બદ્રોત્તર નામનો તપ ઠર્યો. પછી યોગાણુપચાસ

૧. મન, વચન અને કાયાનાં.

૨. પચીશ અષ્ટમને ૨૫ પારણા મળી સો દિવસે. ૩ એક સાથે ચાર ચાર ઉપવાસને પારણુ એમ ૧૯ વખત કરવાથી ૧૯૬ ઉપવાસને ૪૯ પારણા મળી ૨૪૫ દિવસે.

૪. સાત સાત ઉપવાસે પારણુ એમ ૨૫ વખત કરવાથી ૨૦૦ દિવસે.

પારણવાળા ત્રણસોને બાણું ઉપવાસે કરીને તેણે સર્વતોભદ્ર^૧ નામનો તપ કર્યો. પછી આરંભમાં છઠ્ઠું અને ત્યારપછી એકાંતર સાઠ ઉપવાસે કરીને તેમણે ધર્મચક્રવાલ નામનો તપ કર્યો. પછી જેના (આંખીલના) અંતમાં ઉપવાસ આવે એવા એક આંખીલ, બે આંખીલ, ત્રણ આંખીલ એમ એક એક આંખીલની વૃદ્ધિ કરતાં છેવટ સો આંખીલ પર્યંત કરીને આચાર્યશ્રવણમાન^૨ નામનો તપ કર્યો. આ તપ ચૌદ વર્ષ ત્રણ માસ અને વીશ દિવસે પૂર્ણ થાય છે, આ પ્રમાણે તપ કરીને તેણે શરીરને અને કર્મને કૃશ કરી નાખ્યા.

એકદા સંવર મુનિએ શુભ કૃત્યને પ્રકાશ કરનારા શુરને નમસ્કાર કરીને ભિક્ષુ (મુનિ)ની બાર પ્રતિમાઓ વહન કરવાની આજ્ઞા માગી. ત્યારે શુરે વિચાર્યું કે—“ આ દશપૂર્વી છે, ધીર છે, ઉંચા સંઘયણુવાળો છે, તથા શમતાવાન છે, તેથી એ દુષ્કર કાર્ય કરવાને પણ યોગ્ય છે. ” એ પ્રમાણે ઘણી વાર મુખી વિચાર કરીને શ્રી સિદ્ધસેન આચાર્ય ગોઢ્યા કે—‘ હે વત્સ ! એ કાર્ય તારે લાયક છે, માટે સુખેથી તારું મનવાંછિત કર. ’ તે સાંભળીને તેણે હર્ષથી શુરને નમસ્કાર કરી ગચ્છ (સમુદાય) ની રજા લઇને ગચ્છની બહાર નીકળી પહેલી પ્રતિમાનો આરંભ કર્યો. તેમાં તેણે એક માસ મુખી ભોજન તથા જળને વિષે એક એક દત્તિ કરી. એ રીતે માસ પૂર્ણ થયે તેણે પાછો ગચ્છમાં પ્રવેશ કર્યો. એજ પ્રમાણે દત્તિસહિત એક એક માસની વૃદ્ધિ કરીને તેણે સાત માસે સાતમી પ્રતિમા પૂર્ણ કરી. પછી જેના પારણમાં આંખીલ કરવામાં આવે છે એવા પાણી વિનાના એકાંતર ઉપવાસ કરીને ગામની બહાર ઉત્તાન શયન^૩ કરીને કંપરહિત તથા સર્વ ઉપસર્ગના સમૃદ્ધને સહન કરતા સતા તેણે સાત રાત્રિ દિવસે કરીને આઠમી પ્રતિમા વહન કરી. પછી એજ પ્રમાણે ઉલ્કટિક આસને રહીને મહાનિષ્ઠાવાળા તેમણે સાત દિવસવડે નવમી પ્રતિમા વહન કરી. પછી એજ પ્રમાણે સાત દિવસ મુખી વીરાસને રહીને શુભ ધ્યાનમાં નિશ્ચળ ચિત્તવાળા તેમણે દશમી પ્રતિમા વહન કરી. પછી છઠ્ઠું તપ કરીને નિશ્ચળ વીરાસને એક અહોરાત્રે રહીને લાંબા હસ્ત રાખીને તેણે અગીયારમી પ્રતિમા વહન કરી.

૧. આઠ આઠ ઉપવાસે પારણું એમ ૪૯ વાર કરવાથી ૩૯૨ ઉપવાસ ને ૪૯ પારણું મળી ૪૪૧ દિવસે.

૨. એક આંખીલ ને એક ઉપવાસ, બે આંખીલ ને એક ઉપવાસ, ત્રણ આંખીલ ને એક ઉપવાસ, ચાર આંખીલ ને એક ઉપવાસ, એ પ્રમાણે છેવટ સો આંખીલ ને એક ઉપવાસ એ રીતે સમજવું. ત્રીચંદ્ર દેવળીએ એ તપ કર્યો હતો.

૩ મસ્તક ને પગની પાની જમીન પર ચાડે, બાકીનું શરીર અધર રહે તેમ સૂવું તે.

પછી અકુમ તપ કરીને એક રાત્રિ બન્ને પાદને સંકોચીને હસ્ત લાંબા રાખીને સિદ્ધશિલા તરફ દૃષ્ટિ રાખી નિશ્ચળતાથી બારમી પ્રતિમા વહન કરી. આ પ્રમાણે શાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિપ્રમાણે અહ્લુત તપ કરતા તે મુનિ અનેક પ્રકારના કલ્પની કલ્પનાઓ (આચરણ) કરવાવડે પૃથ્વીતળ પર વિચરવા લાગ્યા.

એકદા સંવર મુનિ ગુરૂના ચરણ કમળને નમીને મસ્તક પર હાથ બેઠી આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—“ બીજા કોઈ ન આપી શકે એવા સદ્ધર્મના બોધને આપનારા હે ગુરૂ મહારાજ ! જો હું યોગ્ય હઉં તો મને જિનકલ્પની આજ્ઞા આપો.” તે સાંભળીને શ્રુતજ્ઞાનના સાગરરૂપ ગુરૂએ તેને આરાધક બાણીને મોક્ષલક્ષ્મી આપવામાં કલ્પવૃક્ષ સમાન જિનકલ્પને માટે આજ્ઞા આપી. તે વખતે નવ તત્ત્વોને બાણનાર અને સત્ત્વવંતમાં શિરોમણિ તે મુનિ બાણે પોતે ત્રણ જગતનું રાજ્ય પામ્યા હોય એમ પોતાને માનવા લાગ્યા. પછી નિર્મળ ચારિત્રવાળા તે મુનિ હર્ષથી સર્વ વસ્ત્રપાત્રાદિકને ગુરૂ પાસે મૂકી સર્વ પરિવારની રજા લઈ હાથીના સમૂહને હાણવા માટે જેમ ગિરિગહ્વારમાંથી સિંહ નીકળે તેમ તે મહા સાહસિક મુનિ કર્મના સમૂહને હાણવામાટે ગુરૂ પાસેથી નીકળ્યા. બળાત્કારે વિપયોના નાશ કરનાર અને મોક્ષમાર્ગમાં ચાલનાર તે મુનિ સૂર્ય અસ્ત થયા પછી એક પગલું પણ ચાલતા નહીં, અને મોહરૂપી કૂર રાજની સાથે ગાઢ વૈર કરનાર તે મુનિ સૂર્યોના ઉદય થયે કદાપિ એકત્ર નિવાસ કરતા નહીં. તે મુનિ બાણે બગત કમોની સાથે સંગ્રામ કરવામાં વ્યગ્ર થયેલા હોય તેમ બન્ને ચરણોમાં લાગતા ઉગ્ર કંટકોને પણ કાઢતા નહોતા. ઉદાસીન સ્થાનમાં રહેલા તૃણ રજ વિગેરેને જેમ કોઈ કાઢે નહીં, તેમ રાગરૂપ અપરાધ કરનારા ચક્ષુમાં તરણ કે રજ પડ્યું હોય તો તેને પણ તે મુનિ કાઢતા નહોતા. નજીકમાં વિલાસ કરતી મુક્તિરૂપી વધૂ ઉપર તેનું મન બાણે લીન થયું હોય, તેમ તે મુનિ માર્ગે ચાલતાં તીવ્ર કાંકરાવાળા માર્ગને પણ તજતા નહોતા. શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા તે યતિ પોતાના શરીરને વિષે પણ નિઃસ્પૃહ હતા, તેથી પોતાની પાસે થઈને કદાચ સિંહ નીકળતો તોપણ પોતાની સહજ (સ્વાભાવિક) યતિને છોડતા નહોતા. કદાચ કોઈ સ્થળે ઉચિતપણામાં ચતુર જનો ફેાતરાં, સૌવીર કે છાશ વિગેરે તજવા યોગ્ય વસ્તુ આપતા તો તેને તે ધીર મુનિ ગ્રહણ કરતા હતા. આ પ્રમાણે અંગના પ્રતિધર્મ રહિત તે મુનિ અસ્ખલિત વિહારના અનુક્રમવડે પૃથ્વીતળને પવિત્ર કરતા હતા.

૧. વપરાશ વિનાનું સ્થાન.

૨. શરીરની સુશુષ્કા કરવી તે.

આ પ્રમાણે વિહાર કરતા તે મુનિનો કેટલોક કાળ વ્યતીત થયો, તેવામાં તેમને લાભાંતરણ કર્મનો ઉદય થયો. તેથી કોઈક દેકાણે તો તેને ભિક્ષા જ મળતી નહીં, કોઈક સ્થાને અકલ્પ્ય ભિક્ષા મળતી તો તેને તેઓ ઇચ્છતા (લેતા) નહીં, કોઈક સ્થાને કલ્પ્ય ભિક્ષા મળતાં છતાં પણ બીજાને અપેક્ષિત હોવાથી પોતે ગ્રહણ કરતા નહીં. આ પ્રમાણે તેને જેમ જેમ શારીરિક કલેશ પ્રાપ્ત થતો ગયો, તેમ તેમ તેઓ હર્ષ પામવા લાગ્યા. કારણકે કર્મોનો જે શિષ્ટતાથી ક્ષય થયો એ મુનિઓને મોટો ઉત્સવ ગણાય છે. વિહારમાં ઉદ્વેગમવંત અને આહાર રહિત રહેવાથી જેનું શરીર માત્ર સત્તારૂપે જ રહ્યું છે એવા તે મુનિના ઇ માસ વ્યતીત થયા.

એકદા કોઈ અરણ્યમાં સાયંકાળે શાંત ચિત્તવાળા તે મુનિ ધર્મરૂપી હરતી ને બાંધવાના સ્તંભ જેવા પોતાના શરીરને નિશ્ચળ કરીને ઉભા રહ્યા, અને સંસારના તાપને દૂર કરવામાં સમજ થયેલા અમૃત જળના સ્નાનરૂપી કાયોત્સર્ગના ધ્યાનમાં તટ્વીન થયા. તેવામાં રાત્રિને સમયે ભૂતળની ધૂળના સમૂહને પણ તપાવી નાંખે એવો કોઈ મહા ઉચ્ચ તાપ તે મુનિને તપાવવા લાગ્યો. તે વખતે ‘આ શું?’ એમ વિચારીને તે મુનિ નેત્ર ઉઘાડી જુએ છે તો લલ્લાટને તાપ પમાડનાર ઉચ્ચ તેજવાળો સૂર્ય જેવામાં આવ્યો. તથા નજીકમાં મોટા વૃક્ષોના સમૂહની છાયામાં રહેલા ગાડાઓના સમૂહને તથા ભોજન કરતા જનસમૂહને જોયો, તે જ વખતે તે જનસમૂહમાંથી કોઈ એક માણસ દાગેલા અગ્નિ નાંખી દેવા માટે અતિ ઉત્સુકપણાથી બહાર નીકળ્યો, તેને બીજા કોઈ માણસે કહ્યું કે—“વિકલ્પરહિત જિનકલ્પી આ મહામુનિને તું આ કલ્પ્ય અગ્નિ આપ, કારણકે હમણાં ભિક્ષાનો સમય છે. આ બળી ગયેલું-નાંખી દેવા જેવું અગ્નિ આપીને શામાટે સુકૃત (પુણ્ય) ને ગ્રહણ કરતો નથી? કલ્પ્ય કાચલાવડે મણિ મળતો હોય, તો તે શું ન લેવો? લેવો જ.” એ પ્રમાણે તેનું વચન સાંભળીને હર્ષ પામેલા અને રોમાંચિત થયેલાં તે માણસે હાથમાં તે અગ્નિ રાખીને મુનિને કહ્યું કે—“હે પ્રભુ! આ ભિક્ષા ગ્રહણ કરો.” તે વખતે બુદ્ધિમાન મુનિએ વિચાર કર્યો કે—“શું આ મારી પ્રમત્ત અવસ્થા છે? કારણકે રાત્રિ જતી બાણી નથી, તેમજ આકાશના મધ્ય ભાગ સુધી ચઢતા સૂર્યને પણ બંધાયો નથી. શું આ તે સ્વપ્ન છે? કે ઇન્દ્રબળ છે? કે કોઈ પ્રકારનો મતિવ્રમ છે? કે કોઈ માયાવી દેવતાએ આવી માયા કરી છે? અથવા તો પારે મમતા રહિતને ધણા વિકલ્પો કરવાથી શું? આ બાબતનો સંદેહ હોવાથી શરીર માટે ધધને હું આ અગ્નિને ગ્રહણ નહીં જ કરું.” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને શુદ્ધ

આત્માવાળા તે ચતુર મુનિએ શમતારૂપી અમૃતસમુદ્રના કલ્લોલના બિંદુ જેવી વચનશ્રેણીવડે તેમને કહ્યું કે—“ મેં આજે રાત્રિના આરંભમાં જ ધ્યાનનો આરંભ કર્યો છે, અને તે હમણું જ આરંભ થયો છે, છતાં હમણું જ આ તીક્ષ્ણ કિરણવાળો સૂર્ય પણ આકાશમાં ચઢ્યો જણાય છે, તેથી આ સૂર્યનો ઉદય સત્ય છે કે અસત્ય છે? એ પ્રમાણે સંદેહરૂપી દોલા (હીંચકા) થી માફ મન આર્ત થયું છે, તેથી હું અગ્નિ ગ્રહણ કરીશ નહીં. આ જીવે અજ્ઞાત ભવોને વિષે પૂર્વે પર્વનોથી અધિક આહાર તથા સમુદ્રથી પણ અધિક જળ અહોનિશ ગ્રહણ કર્યું છે; તેનાથી પણ જ્યારે આ મારો આત્મા તૃપ્ત થયો નથી, તો આજે દિવસનો સંશય છતાં પણ આ અગ્નિ ગ્રહણ કરવાથી શી રીતે તૃપ્ત થશે? ” એ પ્રમાણે કહીને તપના વીર્યવડે શ્રેષ્ઠ, ધીરતામાં ધુરંધર અને શુદ્ધ શ્રદ્ધાળુ મનવાળા તે મુનિ ધ્યાનમાં તહીન થયા. તેવામાં તો તે ગાંડાની શ્રેણી કે તે સૂર્ય કોઈ પણ રહ્યું નહીં. માત્ર મુનિએ ખરેખરી રાત્રિ જ જોઈ. તે જ વખતે દૂર આકાશમાં ડુંડુભીના નાદ થયો, અને શુદ્ધ ગંધોદકથી મિશ્રિત પુષ્પોની વૃષ્ટિ થઈ. તરતજ જેના ઉજ્જવળ દેહીખ્યમાન માણિક્યના કુંડળો લીલાથી ચંચળ હતા, જેણે મુગરૂપી ચંદ્રમાંથી ઝરતા અમૃતના બિંદુથી શોભતા હારને ધારણ કર્યો હતો, તથા જેણે પોતાના મસ્તકપર બે હાથ રાખી મુગુટને દ્વિગુણ કર્યો હતો, એવો કોઈ દેવ પાપનો નાશ કરનારા તે મુનિ પાસે આવીને તેમને નમ્યો, અને બોલ્યો કે—“ પ્રાઠ જ્ઞાનવડે શુદ્ધ થયેલા હો તપના નિધિ પ્રભુ! આપ જય પામો. મેં પાપીએ આપના સત્ત્વનો ત્યાગ કરાવવા પ્રયત્ન કર્યો પણ ત્યાગ કરી શકાયો નહીં. એકદા સુધર્માં સલાને વિષે બેઠેલા ધર્મિષ્ઠ આત્માવાળા અને હર્ષિત મનવાળા ઈંદ્રે અકસ્માત રોમાંચિત થઈને પોતાના મસ્તકપર બે હાથ જોડ્યા. તે જોઈને અંબર નામના દેવતાએ પૂછ્યું કે—“ હે સ્વામી! આપને આજે આટલો બધો હર્ષ કેમ થયો? ’ ત્યારે સૌધર્મેન્દ્ર બોલ્યા કે—‘ હાલમાં પૃથ્વીતાળને પવિત્ર કરનાર કોઈ તપસ્વી પુરૂષ છે કે નહીં? એવો મને વિચાર થવાથી મેં હમણું ભરત ક્ષેત્રમાં હૃદયરૂપી નેત્ર (જ્ઞાન ચક્ષુ) વડે જોયું. તો ત્યાં તેજના સમૂહરૂપ સૂર્યની જેમ તપના સમૂહરૂપ અને પૃથ્વીના અલંકારરૂપ સંવર નામના મુનિચંદ્રને જોયા. સમગ્ર વિશ્વને વંદન કરવા યોગ્ય તે મુનિની હાંકર તપમાં દહતા જોઈને મને સર્વ કલેશને નાશ કરનારો મહા હર્ષનો આવેશ ઉત્પન્ન થયો. અને તત્ત્વવેત્તાઓમાં શ્રેષ્ઠ એવા આ મુનિને કોઈ પણ ચળાવી શકે તેમ નથી એમ જાણીને અત્યંત હર્ષને ક્ષીણે મેં તેમને પ્રણામ કર્યો. ” આ પ્રમાણે ઈંદ્રનું વચન સાંભળીને તે અંબર નામનો ઈંદ્રનો સામાનિક

દેવતા કોપથી યોડ્યો કે-“ મનુષ્ય સત્ત્વથી ચળિત ન થાય, એવી તમારી વાણી મિથ્યા છે. સ્વામીત્વ (ઐશ્વર્ય) ને લીધે સ્વેચ્છા પ્રમાણે યોગતા આપને કેણુ રોકી શકે? પરંતુ હું જ તે મુનિને છ માસની અંદર સ્પષ્ટ રીતે સત્ત્વથી ભ્રષ્ટ કરું છું. ” આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરીને તે મૂઢ બુદ્ધિવાળો દેવતા વારંવાર ઇંદ્રે વાર્યા છતાં પણ હે મુનીન્દ્ર! આપના સત્ત્વનો ભંગ કરવા ચાલ્યો. અને બાણે પોતાના પુણ્યસમૂહમાં જ વિદ્રવ કરતો હોય, તેમ આપના ભિક્ષા ગ્રહણને વિષે તે દુષ્ટ છ માસ સુધી અતિ ઉચ્ચ વિધ્નો કર્યાં. છેવટે તે પાપીએ રાત્રિને વળતે માયાવી સૂર્ય કર્યો, તથા ભોજન કરતા જનસમૂહ અને ગાડાંના સમૂહને પણ માયાથી જ બતાવ્યા. તેના કહેલા મહા કપટના નાટયથી પણ આપ ચળિત થયા નહિ. અથવા ખરી વાત છે કે જે સંસારના નાટકથી ચળિત ન થાય, તે કોનથી ચળિત થઈ શકે? હે મુનિરાજ! આ પ્રમાણે જે પાપીએ આપની વિરૂદ્ધ આચરણ કર્યું છે તે જ પાપી હું પોતે છું. હે પ્રભુ! મારો સર્વ અપરાધ ક્ષમા કરો. ” એમ કહીને જેના નેત્ર દુઃખ અને હર્ષના અશ્રુથી યુક્ત થયાં છે એવો તે દેવ મોટે સ્વરે ઘણી સ્તુતિ કરતો મુનિના ચરણ કમળમાં પડ્યો. તે વખતે મુનિ નમસ્કાર કરતા તે દેવને ધર્મલાલ આપીને વિચારસાગરનો ઉદ્દાસ કરવામાં અંદ્રિકા જેવી મધુર વાણીથી યોડ્યો કે-“ હે નિપુણ દેવ! તમે મારો કાંઈ પણ અપરાધ કર્યો નથી. પણ ઉલટો તમે મારાપર ઉપકાર કર્યો છે. કારણ કે તમારી સહાયના પ્રસાદથી મેં મારાં દુષ્કર્મો ખપાવ્યાં છે. હે ભદ્ર! મારા અપરાધની તારે ક્ષમા આપવી જોઈએ. કારણ કે તને દુષ્કર્મ ઉપાર્જન કરાવવામાં હું કારણભૂત થયો છું. ” આ પ્રમાણે તે બન્ને નિષ્કપટપણે ધર્મલાપ કરતા હતા, તેવામાં સૂર્ય ઉદયાચળના શિખર ઉપર દેખાયો. પછી મુનિને નમસ્કાર કરીને તે દેવતા અદૃશ્ય થયો, અને મુનિ પણ ઈર્ષાસમિતિ પૂર્વક ત્યાંથી ચાલ્યો. જન્યુત બુદ્ધિવાળો અને શુદ્ધ ભાવનાવાળો તે દેવ પોતાના અપરાધનાં પશ્ચાત્તાપ કરીને ત્યારપછીથી તે મુનીન્દ્રની અદૃશ્ય રીતે રેવા કરવાં લાગ્યો. તે મુનીન્દ્ર જ શુદ્ધ ભૂમિ ઉપર જ્યાં જ્યાં પગલું મૂકતા હતા, તે તે ભૂમિને તે દેવ પ્રથમથી જ કાંટા અને કાંકરા રહિત કરતો હતો. મયા રહિત મુનિરાજની સન્મુખ આવતા ઘાતકી પ્રાણીઓના સમૂહને તે દૂરથી જ નિવારતો હતો. ધામને વળતે વાયુરૂપ થઈને, સૂર્ય તપે ત્યારે છત્રરૂપ થઈને અને પૃથ્વી તપે ત્યારે શિશિર ઋતુ રૂપ થઈને તે દેવ મુનિનું સાનિધ્ય કરતો હતો. એ પ્રમાણે વિહાર કરતા તે મુનિ રામપુર નામના ગામમાં આવ્યાં, તેવામાં સૂર્યે આકાશનો મધ્ય ભાગ અલંકૃત કર્યો-શોભાવ્યો (મધ્યાહ્ન સમય થયો.) ત્યાં ધના નામના કોટું

સત્સંગ (સત્તમ સૌજન્ય.)

૮૫

ગ્રિકની ધન્યા નામની ભાત્યોએ દાઝેલા-નાંગી દેવાલાયક અભવટે તે મુનિને પ્રતિજ્ઞાબ્યા. તે વખતે આ અંજાર દેવતાએ ‘અહો દાન ! અહો દાન !’ એમ ગોલીને આક.શમાંથી પુષ્પવૃષ્ટિ કરી. આ પ્રમાણે સ્થાને સ્થાને દેવતા તે મુનિના ધર્મપ્રભાવને વિસ્તારતો હતો, અને તે મુનિ તપરૂપી શસ્ત્રધારાએ કરીને કર્મને ખપાવતા વિચરતા હતા. છેવટે આયુષ્યને અંતે તે કુશળ મુનિએ અનશન કયું. તે વખતે તે દેવતા શોકચ્છિન તેમના ચરણ કમળની સેવા કરવા લાગ્યો. પાદપોષગમ અનશન કરેલા તે મુનિ પંચ પરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કરતા શુદ્ધ ધ્યાન રસમાં ઉચ્ચાસવાળા મનને લીન કરીને અસલ મુક્તિરૂપ મુખ સમૂહના નિર્ઝરણવડે પૂર્ણ એવા સર્વોર્થોચ્ચ નામના વિમાનમાં દેવ પણે ઉત્પન્ન થયા. (ત્યાંથી ન્યૂની મનુષ્ય ભવ પામીને મોશ્વે જશે.)

હો ભવ્ય જનો ! આ સંવર મુનિની સત્ય કથા સાંભળીને કર્મના ભર્મસ્થાનનો નાશ કરવા માટે તપધર્મના આરાધનમાં જ યત્ન કરો.

। इति तपधर्मे संवरमुनि कथा. ।

સત્સંગ (સત્તમ સૌજન્ય.)

(લખનાર-મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીયા. સોલિસીટર.)

અન્ય પ્રસંગે આપણે ‘તૃણુણેદ’ ‘ક્ષમા’ ‘મહત્યાગ’ ‘પાપભીરતા’ ‘સત્ય’ અને ‘સાધુપદ અનુસરણ’ એ છ સૌજન્યનાં વિષયપર વિચાર કર્યો. આપણે એ પ્રત્યેક વિષયમાં જોયું હતું કે સૌજન્ય પ્રગટ કરવા માટે એ પ્રત્યેક સદ્-ગુણો બહુ ઉપયોગી છે. એ છ સદ્ગુણોમાંથી કેટલાક અતિરેક સ્વરૂપવાળા છે અને કેટલાક અન્વય સ્વરૂપવાળા છે. એ તો એઓના નામ માત્રથી સમજાય તેવું છે. હકીકત એમ છે કે આ પ્રાણી સંયોગો પ્રમાણે પોતાના વર્તન વિચારો ફેરવ્યા કરે છે. શુભ સંયોગોમાં હોય છે ત્યારે તે સામાન્ય રીતે શુદ્ધ આચરણ તરફ દોરાઈ જાય છે અને અશુભ સંયોગોમાં હોય છે ત્યારે વિપરીત આચરણ તરફ ઉતરી જઈ આત્મતત્ત્વને અવનતિમાં ફેંકી દે છે. સંયોગો ઉપર વિજ્ય

મેળવી ગમે તેવા પ્રસંગોમાં પણ આત્મતત્ત્વનો પ્રકાશ કરનારા દૃઢ નિશ્ચયવાળા મહાપુરુષો હોઈ શકે છે; પણ તેવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરતાં ખુલ્લાં બહુ ઉત્કર્ષિત-માંથી પસાર થવું પડે છે તેથી સાધેગો સુધારી દેવાની અતિ આવશ્યકતા બતાવનાર ‘વિક્ષેપેવા’ અથવા ‘સત્સંગ’ નામના સમ્પન્ન સૈજન્ય પર આપણે વિચાર કરીએ. આ સમ્પન્ન સૈજન્યનો વિષય અતિ સંક્ષેપથી વિચારશું પણ તે જીવનકલાક્રમમાં બહુ ઉપયોગી છે તેથી તેના પ્રત્યેક વિભાગપર ખાસ ધ્યાન આપવાની સૂચના કરવામાં આવે છે.

ઉપર જણાવ્યું તેમ આ જીવ અનાદિ અભ્યાસને લીધે સ્વાત્મતત્ત્વની મહત્ત્વા ભૂમી જઈ ઇન્દ્રિયસુખ, વિષય પિપાસા, કષાય, વિકૃતિ પ્રસંગો મળતાં તેની સાથે એતપ્રેત થઈ બંધ છે. તેવે પ્રસંગે તેને ભાન રહેતું નથી કે પાતે અનંત ગુણનો સ્વભાવ હોવા છતાં આ વિપ્રક્રીયમાં શામાટે આનંદ મને છે. વાત એટલી હદ સુધી આવી પડે છે કે એવે પ્રસંગે એને સ્વસ્વરૂપનું લક્ષ્ય પણ રહેતું નથી. અનુકૂળ પ્રસંગો હોય તો અનંત જ્ઞાન સ્વરૂપ શુદ્ધ ચેતન્ય-વાળો આત્મા સ્વસ્વરૂપમાં રમણ કરી પરમ આનંદ કરતો હોય તેવા આત્માને મોહમદિરાનું પાન કરાવી અતિ નિદ્રુષ્ટ, અધમ અને ક્ષિણ વિષયોમાં રોગે છે અને તેમ કરીને તેને નીચે નીચે ઉતારતો બંધ છે. મોહમદિરાનું આ અનિ-વચન પરિણામ હોવાથી તેને પછી અટકાવી શકાય તેવી સ્થિતિ રહેતી નથી. કારણ સેઆ પછી તેનું કાર્ય અથવા પરિણામ તો પ્રાપ્ત થાય જ છે તેથી પરિણામનો વિચાર કરવો નકામો છે. આવી નિદ્રુષ્ટ અધમ સ્થિતિ પ્રાપ્ત ન થાય એવી જો ઇચ્છા થતી હોય તો તેવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત થવાના કારણને શોધી તે ફરી વખત પ્રાપ્ત ન થાય એમ કરવાની જ જરૂર છે.

ત્યારે એ અધમ સ્થિતિ કેવા પ્રકારની છે તે વિચારીએ. શુદ્ધ દશામાં આ ચેતન અનંત જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સ્વરૂપ છે, મહાન સદગુણોનું ધામ છે, અદ્વય અવ્યાબધ સ્થિતિમાં આનંદ કરનાર છે; પરંતુ એને કર્મ સંગ્રહ થવાથી તેના શુદ્ધ સ્વરૂપ ઉપર એક પ્રકારનું આવરણ આવી જઈ તે લિપ્ત હોય એમ દેખાય છે. તેનું શુદ્ધ કંચાલ અપ્રગટ રહી તેનો તદ્દન વિપરીત રીતે આવિ-ભાવ થાય છે. આવી સ્થિતિમાં તે એટલો બધો સ્વસ્વરૂપથી ભિન્ન થઈ જતો દેખાય છે કે તેનું સ્વરૂપ બહુ વિચાર્યો વગર અતિ શુદ્ધ હશે એમ આલમમાં પણ આવતું નથી. આવી આવરિત દશામાં તે ઇન્દ્રિયોના વિષયો સેવે છે, પર વસ્તુને પોતાની માને છે, કષયો સેવે છે, ચિત્તવૃત્તિ બધાં ખેંચે ત્યાં દોરાઈ બંધ છે અને પછી અનેક પ્રકારનાં ઢુંગો સહન કરી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે.

સત્સંગ (સતેતમ સૌજન્ય)

૮૭

છે. આ ચક્રબ્રમણ સંબંધી ઉદ્દેશ્ય અગાઉ થઇ ગયો છે તેથી તે પર વિશેષ વિચેતન ન કરતાં એવી સ્થિતિમાં એ કેવાં કેવાં કાર્યો કરે છે એ જોઈએ તો અતિ ખેદ થાય તેવું છે. એ ચેતન નિજરવરૂપ ભૂદ્ધી જઈ ધનની લાલસામાં અનેક ધકેલા ખાય છે, વિષય પિપાસામાં કાર્યકાર્યનો વિચાર કે વિવેક ભૂદ્ધી બંધ છે અને પોતાની જાતને પણ ભૂદ્ધી જઈ પ્રાણચ્છેદ કરવા સુધીનાં કાર્યો કરે છે. આવી અધમ સ્થિતિમાં તે કેવાં કેવાં કાર્યો કરે છે એનું લીસ્ટ આપવાને બદલે પોતાની આગળ પાછળ જોવાથી તે તુરંત માનસ પડી શકે તેવું છે. ચેરી, વિધાસઘત અને ખૂન કરનારા પણ આજ કોટિમાં આવે છે. શુદ્ધ દશામાં સંપૂર્ણ સુખ ભોગવનાર અવિનાશી ચેતનની આ દશા એટલી બધી ખેદાસ્પદ છે કે એનાપર જોટલો વિચાર કરી શકાય તેટલો એછો છે.

આવી અધમ સ્થિતિએ પહોંચવાનું કારણ એક જ છે કે આ ચેતનજી એની આવસ્થિત સ્થિતિમાં-સંસારમાં જ સુખ મની જોડો છે. એને સગાસંબંધી-એના માની લીધેલા સુખના વિચારોનું અનુકરણ કરવું, પુત્રપુત્રીના લગ્ન કરવાં, ખાવું, પીવું, હરવું, ફરવું વિગેરે બાળનો એટલી સુખમય લાગે છે કે માનસિક આનંદ શું છે તેનો તેને ખ્યાલ પણ થતો નથી. એક સારા વિદ્વાનનું પુસ્તક વાંચતાં શું આનંદ આવે છે તેનો તેને વિચાર પણ આવતો નથી, કારણ કે રાગદ્વેષકૃત વિકૃત દશામાં રહેવાથી તેને ઉચ્ચ આનંદનો ખ્યાલ કરવાનો પ્રસંગ જ બનતો નથી; અને બને છે તો તે એટલો અદ્ય હોય છે કે તે અતંતસ્તવ સુધી પહોંચ્યા વગર ખાલી ઉપર ઉપર ચળકાટ કરી આપ્યો બંધ છે. આને લીધે વાસ્તવિક સ્વરૂપ શું છે? એ સ્વરૂપમાં આનંદ કેવા પ્રકારનો છે? તે કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય? એ પ્રાપ્ત કરવાથી શું પરિણામ આવે? એ આનંદ જેમણે પ્રાપ્ત કર્યો છે તેણે કેવી સ્થિતિમાં વર્તે છે? એનો વિચાર કરવાનો, પૃથક્કરણ કરવાનો અને તોલ કરવાનો તેને પ્રસંગ જ બનતો નથી અને તેવી બેદારકાર સ્થિતિને પરિણામે તે સંસાર સમુદ્રમાં અટવાયા કરે છે, વમળમાં ફરી પડે છે અને એક પછી એક નવા નવા ખરડ સાથે અફળાયા કરે છે. જ્યાં એ સ્થિતિમાં હુણ શું છે તેનું જ જ્ઞાન ન હોય ત્યાં વિશિષ્ટ સ્થિતિ સાથે સરખામણીનો અવકાશ જ ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય? આવી સ્થિતિને લઈને પોતાનાં ઘરમાં રહેલા ધનની તેને ખબર પડતી નથી, તેને પ્રાપ્ત કરવાનો ઉપાય શોધવાની તેને જિજ્ઞાસા થતી નથી અને તેને પરિણામે આત્મધન ગુપ્તસ્થાનમાં વગર વપરાયે પડી રહે છે. ત્યારે હવે વર્તમાન દશાને અંગે બે હકીકત પ્રાપ્ત થઈ. ઘણાખરા પ્રાણીએને તો માનસિક આનંદ શું છે તેનો ખ્યાલ થતો નથી અને તેથી આત્મ આનંદનું આ-

તત્ત્વસ્વરૂપ તો સ્વપ્ને પણ તેના સમજવામાં આવતું નથી. કોઈને સહજ આનંદને ખ્યાલ થાય છે તો તેઓને તે આનંદ જાન્યો જાન્યો રહેતો નથી. મતદળ સંઘી સપાટી ઉપર ચાલ્યો જઈ તે હૃદયને આર્દ્ર કરતો નથી. માનસિક આનંદ અને તેથી વધતી સ્થિતિમાં આત્મઆનંદ કેવા પ્રકારનો છે તેનો ખ્યાલ ન હોવાથી સ્વરૂપ પાર્થિવ આનંદમાં આસક્ત રહી આમાન્ય સંપત્તિમાં, વિષય સુખના સાધનોમાં અને તેના ઉપલોગમાં સુખ માને છે, અને તેનો વિયોગ થતાં લામણે હાથ દઈ રડવા બેસે છે. આ સ્થિતિ જહુ ખેદ કરવા જેવી છે. એમાં વસ્તુ સ્વભાવનું જ્ઞાન નથી, કાર્યકાર્યના હેતુનો બોધ નથી અને દુઃખમાં કહીએ તો અંધદશાનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ છે.

આ સ્થિતિ સ્પષ્ટ રીતે દૂર કરવા યોગ્ય છે એ તો પ્રગટ માલૂમ પડે છે. શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ, અખંડ આનંદ ભોગવનાર આત્મા આવી સ્થિતિમાં પડી રહી પોતાની શક્તિગત નિભરાનંદને ભોગવી શકતો નથી અને તેને જહલે જન્મમરણના દુઃખો અનુભવી અનેક પ્રકારના ધડેલા ખાય છે. અને સ્વકર્મજનિત વિપાક પ્રાપ્ત થતાં તે ગરીબ, ધનવન, સુખી, દુઃખી, રાય, રંકે, ઉચ્ચ, નીચાદિ અનેક સ્થિતિઓ પ્રાપ્ત કરી એક ખડમાંથી બીજામાં અને બીજામાંથી ત્રીજામાં પડ્યા ઠરે છે, વળી કાંઈક ભયો આવે છે, પાછો પડે છે અને એવી રીતે નરકનિગોદની મહા ચતના સહન કરતો અને કોઈ કોઈવાર દેવ દેવેન્દ્ર કે ચક્રવર્તીના સુખને અનુભવનો સંસારમાં સ્વપ્ના કરે છે. આવી રીતે અટવાતાં અટવાતાં તેને કોઈ વખત સંસાર ઉપર નિર્વેદ આવે ને, કંટાળો આવે છે અને વાંતુ સ્વરૂપના જ્ઞાનનો કાંઈક આવિર્ભાવ થાય છે ત્યારે તે પોતાની આવી અતિ અધમ ધડેલા ખાવાની સ્થિતિપર વિચાર કરી તેનાં કારણો શોધવા લાગે છે. તે વખતે તેને જણાય છે કે આવી પોતાની રણકટી દશાનું કારણ પોતે જ છે, એ દશા પોતે જ ઉત્પન્ન કરી છે અને તેનાં ફળ પોતાને જ ભોગવવાં પડે છે. એને તે વખતે જણાય છે કે પોતાનું સ્વરૂપ તદ્દન વૃદ્ધ જ છે અને વર્તમાન દશા પોતાની જે થયેલી છે તે માત્ર વસ્તુસ્વરૂપના સ્થાયી જ્ઞાનના અભાવને લીધે જ છે. તે તે વખતે સમજે છે કે શુદ્ધ જ્ઞાન દર્શન ચરિત્રાદિ અનંત શુભસ્ય પોતાને આવર્તિત દશામાં નાખનાર અને તેના શુદ્ધ ગુણોને પ્રગટ થવા ન દેનાર કર્મમલ છે અને તે કર્મમલ પોતે જ ઉત્પન્ન કર્યો છે. હવે તેને દૂર કરી પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને પ્રગટ કરવાની અતિ આવશ્યકતા છે.

આવી રીતે કોઈ કોઈવાર વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં તેને સંસાર પર વૈરાગ્ય આવે છે. કષાયનું વિરસણું જણાય છે. મિત્ર, સ્ત્રી, સંતતિના પ્રેમનું

સત્સંગ (સતત સૌખ્ય.)

૮૯

અસ્થિરપણું ભાસે છે કે, ધનનું અતિ નિંદનીયપણું જણાય છે અને સર્વત્ર અ-
નિત્ય ભાવ દેખાય છે; આવે પ્રસંગે પોતાની અને પદાર્થો તથા જીવોની વચ્ચેનો
સંબંધ શું છે? કેવો છે? કેટલા વખત સુધીનો છે? અને શા કારણથી થ-
યેલો છે? તેનો કાંઈક અણકાટ થાય છે. પોતાનું વ્યક્તિત્વ તેને કાંઈક સમજાય
છે અને પરભાવરમણમાં તેને જોઈ આવે છે. આવા આવા પ્રકારે તેના સં-
સારજીવનને કોઈ કોઈ વાર ઉદ્દિપ્ત કરે છે; પણ વળી પાછો સંસારવૃદ્ધિનો
પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતાં તે તેમાં સરી પડે છે. જરા સંસારસુખ પ્રાપ્ત થતાં તેમાં
તે આસક્ત બની જાય છે; ધનની મોજમાં, વિષયસુખના આંજવામાં, દેખાતા સુ-
ખનાં માધનોની પ્રાપ્તિમાં રક્ષા થઈ જાય છે; પછી સામાન્યસુખને પણ મહાન
રૂપ આપી પાછો તેમાં લીન થઈ જાય છે, અને નિર્વેદ ભાવના ભૂલી જાય છે.
વળી પાછો આંચકો આવે ત્યારે જરા અટકે છે પણ સામાન્ય રીતે તો પુનઃ
પ્રાપ્તિ, ધન મેળવવાના પ્રસંગો, લગ્નાદિ પ્રસંગો, માની લીધેલા આવશ્યક વ્ય-
વહારો અને ખાસ કરીને ઇંદ્રિયતૃપ્તિના કહેવાતા કારણો પ્રાપ્ત થતાં તે તેમાં
એકરૂપ બની જઈ પોતાનાં સદ્વિચારો ઉપર પાણી ફેરવે છે અને તેવા પ્રસંગો
પ્રાપ્ત થતાં એવી રીતે વર્તે છે કે તેની સ્થિતિ જરા અંદરખાનેથી અવલોકન
કરનારને યાજીયેલા જેવી લાગે છે. એનું વિશેષ વિવેચન કરવા કરતાં તે દર-
રોજના અનુભવનો વિષય હોવાથી તે તરફ ધ્યાન ખેંચવા સૂચવવું એજ ઉચિત
જણાય; પણ હકીકત એમ બને છે કે ઉપર પ્રમાણે માની લીધેલા
સંગો પણ બહુ વખત ટકતા નથી. અમુક કાળે તેનો વિચાર
અથવા તો અન્ય દુઃખના પ્રસંગો આવે છે ત્યારે વળી
પણ સામાન્ય રીતે તે સંસાર તરફ દોડ્યો જ
પડતો જાય છે. આવા પ્રસંગે વળી તે
જરા ટકી રહે છે પરંતુ તે નિ-

વિચાર કરતાં

થાય છે. બહુ કા
નિર્વેદ પ્રાપ્ત થાય
પછી સંસારના વિષય
પ્રિય જનનો નિરંતરનો
પ્રાપ્ત થતાં ચેતનની જે
અણકાટ સહજ થઈ ગયો
તો તુરત જણાશે કે તેઓ તે

સંસાર તરફ
આ
આલોચી જાય છે.
જો નિરંતર ધન
પાછી તો ઇંદ્રિયનાની ખુશાલીમાં ના-
નિર્વેદ કરેલી આખરમહા સામાન્યની અ-
તો નિર્વેદ સ્થિતિને મોકલી મારે એટલું કહેવું.
મારી તો અધ્યાત્મ કરાવી છે. નો માનવતો ખેતાય
ગીર્ણાં યા મતિર્ભવેત્ ।

॥

હાથપર આવી જાય છે અથવા પાતાની અને સંસારની વચ્ચે જે તાદાત્મ્યભાવ ભૂલથી માન્યો હતો તે ખોટો હતો અને હવે પછી તેવી સ્થિતિ વધારે વખત ચલાવવા યોગ્ય નથી એવો નિશ્ચય તેના અંતરંગમાં જરૂર પ્રગટ થાય છે. આવી શુદ્ધ વિચારણા થયા પછી પાછું સંસાર કાર્યમાં અત્યાગમન કેમ થાય છે? અને એ વિચારણાપૂર્વક થયેલી દશા પ્રાપ્તવ્ય છે એમ સ્પષ્ટ જણાય છે તો પછી તે નિરંતર કેમ બની રહી શકે? તેનો ઉપાય વિચારવાની ખાસ આવશ્યકતા છે.

સંસાર પર નિર્વેદ થવાની જે સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે તે વસ્તુગત યથાર્થ સ્વરૂપના યોધને લઈને થાય છે, કારણકે એ સ્થિતિ આત્માને તેની શુદ્ધ દશામાં બતાવે છે. એવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત થવાના કારણમાં મુખ્યત્વે કરીને સંસાર સ્વરૂપ અથવા વસ્તુ સ્વભાવનો શુદ્ધ અવગોષ્ઠ છે. સંસારતા અનેક પ્રકારના પ્રસંગો બનતાં તે તે પ્રસંગે સત્ય સ્વરૂપ સમજાવનાર મહાત્માનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે, તેઓ આ જીવને વસ્તુસ્વભાવ સમજાવે છે, પરવસ્તુ અને સ્વવસ્તુનો ખ્યાલ આપે છે, રનેહ સંબંધનું સ્થિત્યંતર બતાવે છે અને બીજા અનેક વાતો અધિકારીની યોગ્યતા પ્રમાણે સમજાવી તેને સંસારપર પ્રેમ કેવો કેટલો અને શામાટે ઠરવા યોગ્ય છે અથવા તેનું પરિણામ કેવું આવે છે અને ખાસ કરીને સ્વસ્વરૂપ શું છે અને પરભાવ રમણમાં કેટલી વિરસવૃત્તિ છે તે બતાવવામાં આવે છે ત્યારે તેને બહુધા નિર્વેદ પ્રાપ્ત થાય છે. નિર્વેદ થવાના બીજા પણ કેટલાંક કારણો હોઈ શકે, દાખલા તરીકે ઉત્તમ અધિકારીને સ્વતઃ જ તે પ્રાપ્ત થાય છે; પણ તેવા પ્રસંગો લગભગ એટલા સ્વલ્પ હોય છે કે તેને અપવાદ તરીકે બાબુ ઉપર રાખી શકાય અને સામાન્ય રીતે એમ કહી શકાય કે સંસારપર નિર્વેદની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થવાનું મુખ્ય કારણ સદ્ગુણો યોગ અને તેઓ તરફથી મળતો વસ્તુસ્વરૂપનો અવગોષ્ઠ જ છે.

આવી રીતે થયેલો અવગોષ્ઠ પણ સંસારસુખના રમીયા જીવને આવીને ચાહ્યો જાય છે અને પછી તેનો અધઃપાત થવાથી સંસાર તરફ ઉલટું આકર્ષણ થાય છે. આટલા ઉપરથી હકીકત એ પ્રાપ્ત થાય છે કે સદ્ગુણો યોગ જ નિરંતર બન્યો રહે તો જ સંસારપર નિર્વેદ દશા ચાલુ સ્થિતિમાં બની રહે. બાકી તો ઇદ્રિયના વિષયો ઉપર ઉપરથી જોતાં એવા મીઠા લાગે છે કે દૃઢ નિર્ણય કરેલી બાબતમાં પણ ઘણી વાર મન અવળા પછાડા મરાવે છે અને જીવનો અધઃપાત કરાવી તેને સંસાર તરફ ઘસડી જાય છે. પ્રસ્તુત વિષયને અંગે તેને માટે એટલું કહેવું ખાસ આવશ્યક છે કે તેણે પ્રાપ્ત કરેલી ઉપર ઉપરની નિર્વેદ સ્થિતિને ધકેલી મૂકી પાછો સંસારમાં રખડાવે છે. એટલા માટે એક

વાર્તિકમાં કહ્યું છે કે “ ધર્મનું આખ્યાન ચાલતું હોય, નજીકના સગાં કે સ્નેહીતું મરણ થયું હોય અથવા મહા વ્યાધિ થયો હોય તે પ્રસંગે જેવી બુદ્ધિ થાય છે તે બુદ્ધિ જો નિશ્ચય રહે તો સંસાર બંધનથી કોણ મુક્ત ન થઈ જાય. ? ” આ સંબંધમાં વિશેષ વિવેચન હવે પછી કરવામાં આવશે; પરંતુ એક હકીકત અત્રે ખાસ પ્રાપ્ત થાય છે કે આવા આવા જે ઝળઝળાટો વચ્ચે વચ્ચે આવી જાય છે, યદ્ય જાય છે અને અન્ય ઉપદેશથી સ્પષ્ટ રીતે પ્રગટ થાય છે તે, જો તેવા પ્રસંગો પ્રાપ્ત કરાવનાર સદ્ગુણનો યોગ નિરંતર ચાલ્યા ન કરે તો પાછા વિસરાણ યદ્ય જાય છે.

મનુષ્ય સ્વભાવના આ અતિ ઉપયોગી આવિર્ભાવની આટલી હકીકત બહુ લાંબાણ પ્રસ્તાવનાપૂર્વક જણાવવાની ખાસ આવશ્યકતા શામાટે છે તે હવે પછી જણાશે. હવે એ હકીકતને અહીં બાકીમાં રાખી આપણે સત્સંગ-વિદ્યાર્થિના શું છે અને તે બાળતનો વર્તમાન સ્કુટ કરેલી હકીકત સાથે કેવો સંબંધ છે તે વિચારીએ અને તેની સાથે સત્સંગથી શું શું લાભ થવા સંભવિત છે તેનું કાંઈક સ્પષ્ટ દર્શન કરવા પ્રયાસ કરીએ.

અપૂર્ણ.

ભારતવર્ષના શ્વેતાંબર જૈન પ્રતિનિધિઓ તરફથી
રજપૂતાનાના એજન્ટ ડુ ધી ગવર્નર જનરલ અને અજમેરના
ચીફ કમીશનર

માન્યવર સર. ઈ, જી, કૌલવીન.

આઈ. સી. એસ, સી. એસ આઈ, કે. સી. આઈ ઇ.
ને આપવામાં આવેલું

માનપત્ર.

મહેરબાન સાહેબ,

દિલ્હી દરબારના માનવંત અને શુભ પ્રસંગની ચાઢગીરીની ખુશાલીમાં ના મદાર શહેનશાહ અને શહેનશાહ બાનુએ આપની ગ્રીટીશ મહા સામ્રાજ્યની અમૂલ્ય સેવાઓની કદર બૂજીને યોગ્ય રીતે કે. સી. આઈ. ઇ. નો માનવંતો ખેતાબ

૧. રાજદ્વારે (ધર્માસ્થાને) સ્પશાને ચ, રોગીણાં યા મતિર્ધેવત્ ।
યદિ સા નિશ્ચલ બુદ્ધિઃ, કો ન મુચ્યેત બંધનાત્ ॥

આપને એનાયત કર્યો તત્સંબધે સંતોષ અને આનંદની લાગણી બહાર કરતાં અત્ર સ્થળે પુરાતન ઝારવ અને પ્રાચીન કાળની અભ્યુદય સંપન્ન સ્થિતિવાળાં અમારી કોમના એક પ્રસિદ્ધ અને પવિત્ર સ્થળના સ્વાગત પરોણા તરીકે જૈન કોમની ચિરકાળની ફરિયાદનો નિર્ણય કરવાને માટે આપનું ધ્યાન ખેંચવા નમ્ર વિનંતિ કરીએ છીએ અને તેથી આપ નામવર નીચીની બાબત આપની સાહજીક પ્રકૃતિને યોગ્ય પૂર્ણ શાંતિથી સાંભળશે એવી સંપૂર્ણ આશા અમે રાખીએ છીએ.

આશરે એક હજાર વર્ષ ઉપર વિમળશા નામના ગુજરાત પાટણના વતની એક ધનાઢ્ય જૈન વેપારીએ લાખો રૂપીઆના ખર્ચે સંખ્યાબંધ દેરાં બંધાવી સ્વધર્મી બંધુઓના ઉપયોગ અર્થે જૈન કોમને અર્પણ કર્યા હતાં; આ દેરાં સાધારણ રીતે આખું પર્વત ઉપરનાં દેલવાડાનાં દેરાં એ નામથી જાણ પ્રસિદ્ધ છે. ઉપરોક્ત દેરાંઓની વ્યવસ્થા અને જીર્ણોદ્ધાર વિગેરેનો ખર્ચ લાખો રૂપીઆના વ્યયથી જૈન કોમ તરફથી સેંકડો વર્ષ થયાં કરવામાં આવે છે.

દેલવાડાનાં ઉપરોક્ત દેરાંઓનું બાંધકામ આપ નામવરે જોયું તે પ્રમાણે સંગે-મરમરના ધોળા પથ્થરથી થયું છે. આ દેરાંઓની બાંધણી સર્વથા એટલી બધી પ્રશંસનીય નીવડી છે કે આખું પર્વત ઉપર આવનાર યુરોપીઅનો આ દેરાં જોવા આવવાની અમૂલ્ય તક કદી પણ ચૂકતા નથી. દેરાં જોવા આવનાર યુરોપીઅનો દેરાંના વ્યવસ્થાપકો તરફથી યોગ્ય સન્માન કરવામાં આવે છે અને જરૂરના પ્રસંગે ભોમીઆ પણ પૂરા પાડવામાં આવે છે; જેથી તેમની જીજ્ઞાસાની તૃપ્તિ થવા પામે. આ સ્થળ જૈનકોમના હબરો માણસનું યાત્રાનું પવિત્ર સ્થળ હોઈને યુરોપીઅન મુસાફરોના ગેસ્વર્તનથી યાત્રાળુઓનું મન હુબાથ એ સ્વાભાવિક છે તેથી યુરોપીઅન મુસાફરોની ગભરાતા ભાગમાં જવાની જે ગંભીર ભૂલ થાય છે તે ભૂલમાં સુધારણા થવાની ખાસ આવશ્યકતા છે; જેથી યાત્રાળુઓનાં મન હુબાથાં અટકે એટલુંજ નહિ પણ દરેક પ્રકારનો સંશય ટળે.

જૈન કોમના હુભોયે છેલ્લાં કેટલાંએક વર્ષો થયાં યુરોપીઅન મુસાફરોની દેરાં ઉપરની સામાન્ય વર્તણૂકના સંબંધમાં એક મુશ્કેલીનો જન્મ થવા પામ્યો છે કે જેનો નિર્ણય હજી થવા પામ્યો નથી. હકીકત એવી છે કે દેરાં જોવા આવનાર યુરોપીઅનો દેરાંના અંદરના વિભાગમાં ખૂટખૂટ પહોંચીને આવે છે. જૈનધર્મના સિદ્ધાંતોના ન્યાયે દેરાંમાં ખૂટખૂટ પહોંચીને જવું તે પવિત્ર તિર્થ-સ્થળને દુષિત કરવા જેવું હોવાથી દેરાંના વ્યવસ્થાપકોને વિદેશીય મુસાફરોના જવા પછી દરેક દરેક પ્રસંગે યોગ્ય સંસ્કારવિધિથી દેરાંઓ શુદ્ધ કરવાની જરૂર પડે છે.

પુરાતન કાળમાં દક્ષિણ તપાસતાં આ મુશ્કેલી દૂર ન થવાનું કારણ શિ-
રોહીના સબંધોએ આ બાબતમાં બીલકુલ વાંધો લીધો નહિ તેજ છે એમ પ્ર-
તીત થાય છે. આ દેરાંઓ જૈન કોમના હિતાર્થે લાખો રૂપીઆના ખર્ચે બંધા-
વેલાં છે, વળી દેરાંની વ્યવસ્થા અને જીર્ણોદ્ધાર વિગેરે સર્વ પ્રકારના ખર્ચ જૈન
કોમશ્રીજ કરવામાં આવે છે તેથી આ દલીલ કોઈપણ રીતે વ્યાજબી કહી શ-
કાય તેમ નથી એમ માનવા અમારી નમ્ર વિશ્વસિત છે. પુરાતનકાળમાં જૈન-
લોકોની આ મુશ્કેલી દૂર ન થવાનું બીજું કારણ યુરોપીઅનો પાશ્ચિમાલ્ય રીત-
રીવાજ મુજબ દેરાં વિગેરે પવિત્રસ્થળોમાં પ્રવેશ કરતાં ખૂટજોડા ન ઉતારતાં
માત્ર ટોપી જ ઉતારે છે તે જ છે. આ દલીલ પણ કોઈ રીતે નીતિધર્મવ્યવસ્થાના
નિયમોને સાનુકૂળ ગણાય નહિ.

અમને સંપૂર્ણ ખાતરી છે કે આપ નામવર હિંદુસ્તાનના વિવિધ ધર્મ-
પંથોને માન અને પ્રેમની લાગણીથી જોનાર બ્રીટીશ સામ્રાજ્યની ધર્મ વ્યવસ્થા
તરફ યોગ્ય લક્ષ રાખી ચાલી દલીલોને દરેક રીતે બીન કાયદેસર ગણુશો, અને
અમા કહેવાને માટે હિંમત ધરીએ છીએ કે ભારતવર્ષના ભિન્ન ભિન્ન મતાંતરો-
ને માન આપી “ ધર્મરક્ષક ” ના નામથી પ્રસિદ્ધ, અને દેશના એક છેડાથી
બીજા છેડા સુધી જૂઠા જૂઠા મતાવલંબીઓને માન આપવાની પ્રશંસનીય
રાજનીતિવાળા બ્રીટીશ મહા સામ્રાજ્યરૂપી પ્રબળ સત્તાના હથાળુ રાજ્યને આ
દલીલ કોઈપણ રીતે છાજતી નથી. વ્યવહારિક બાબતોમાં પણ ઇંગ્લેન્ડ ન્યાય-
શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો મુજબ કોઈપણ હકના લાભમાં ચીરકાળથી પ્રચલિત રિવાજ
પુરાણો અચલિત અંદાજસર અને નીતિ ધોરણની વ્યવસ્થાને સાનુકૂળ ગણાતો હોવા-
થી તેને સંપૂર્ણ માનની દૃષ્ટિથી વિલોકવામાં આવે છે; માટે આ બાબતમાં જૈનધર્મના
અનુયાયીઓની ફરીઆદ તરફ હુલ્લેસ આપવાનાં ઇંગ્લેન્ડના વિચારમાં સદંતર ફેર-
ફાર કરવાની પૂર્ણ આવશ્યકતા છે. ભારતવર્ષનાં જૈનધર્મનાં અને અન્ય ધર્મનાં
પવિત્ર સ્થળોએ દેરાંમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં યુરોપીઅનોને ખૂટજોડા ઉતારવાની
જરૂર પડે છે.

વળી જે રિવાજથી કોઈ પણ કોમના પવિત્ર તિર્થસ્થળો દુષિત થાય અ-
થવા જેથી હજારો માણસોની ચિત્તવૃત્તિ દુખાવાનો પ્રસંગ આવે અને જેથી
સ્વકોમનાં હિત અને ઉપયોગને માટે બંધાવેલ દેરાંની ધાર્મિક ક્રિયામાં યુરો-
પીઅન મુસાફરોની ક્ષણિક જાણસા તૃપ્ત કરવાથી ભંગાણું પડે તે રિવાજ કોઈ
પણ રીતે અંદાજસર કહી શકાય જ નહિ. યુરોપીઅન લોકોએ સંપૂર્ણ રીતે
સમજવું જોઈએ કે જોનાની ઉદાર વૃત્તિનો કોઈ રીતે પણ હરપયોગ તેમનાથી

૬૪

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

થવો ન જોઈએ; વળી ભારતવર્ષનાં નાથદ્વારા, શત્રુજય, મથુરા, અમૃતસર, અમદાવાદ વિગેરે વિવિધ ધર્મનાં પવિત્ર સ્થળોએ દેરામાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં યુરોપીઓને ખૂટજોડા ઉતારવાની જરૂર પડે છે એ બિના આપ નામદાર સંપૂર્ણ રીતે બાલુતા હશે એમ અમારી માન્યતા છે.

યુરોપીઓના પાશ્ચિમાલ્ય રીતરિવાજ મુજબ દેરાનાં અંદરના વિભાગમાં પ્રવેશ કર્યો પહેલાં ટોપી ઉતારીને જૈનતીર્થસ્થળો તરફ સંપૂર્ણ પૂજ્ય ભાવની લાગણીથી જુએ છે એ દલીલ પણ ઉપલી દલીલો જેવીજ બીનપાયાદાર છે. પાશ્ચિમાલ્ય દેશોમાં પણ અમુક વર્ષો ઉપર ખ્રીસ્તી લોકો પવિત્ર તીર્થસ્થળોની યાત્રા કરવાના પ્રસંગે શણગાં કપડાં પગે વીંટાળતા અથવા તેા ઉઘાટે પગે યાત્રા કરતા એ બીનાથી આપ સંપૂર્ણ માહિતગાર હશે એમ અમે માનીએ છીએ; વળી પવિત્ર સ્થળોને નમન કરવાની પાશ્ચિમાલ્ય ઢળ સાથે આ સવાલને કંઈ અંગત સંબંધ છેજ નહિ. દેલવાડાનાં ઉપરોક્ત દેરાં સિવાય જૈનધર્મના અન્ય પવિત્ર સ્થળોએ આ બાબત સંબંધી કશો પણ વાંધો નથી. કારણ કે દરેક અન્ય સ્થળો એ દેરાંમાં પ્રવેશ કરવા અગાઉ ખૂટજોડા ઉતારવાની જરૂર પડે છે.

વળી દેરાંના વ્યવસ્થાપકો તરફથી યુરોપીઓના ઉપયોગ અર્થે નાની મોટી મખમલ અને લૂગાંની સુંદર સપાટોની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે કે જેથી એકી સમયે આ સપાટોના લાભ લઈ શકે તેમ છે; તે આપની બાલુને માટે અમે નમ્ર વિજ્ઞપ્તિ કરીએ છીએ.

છેવટે આશુપર્વત ઉપરનાં દેલવાડાનાં દેરાંની મુલાકાત લેવા આવનાર યુરોપીઓને માટે જે શરતો મંજુર થઈ છે; તેમાં દેરાંના અંદરના વિભાગમાં પ્રવેશ કરવાના પ્રસંગે વ્યવસ્થાપકો તરફથી રાખેલ સપાટોનો ઉપયોગ કરવો એ શરતનો ઉમેરો કરવા અમારી નમ્ર વિજ્ઞપ્તિ છે.

આ નમ્ર વિનંતિ કરતાં અમેને સંપૂર્ણ આશા છે કે જૈન કોમની ઉત્સાહ-સંપન્ન લાગણીને માન આપી અધાધૂની અને ધર્મોપલુષ્ટી ભરપૂર સુસલમાની રાજ્યનો વિનાશ થયા પછી, મતાંતર સહિષ્ણુતાવાળા અને ધર્મસ્નેહક પ્રિયીશ રાજ્યની શિરછત્ર છાયા તળે પ્રજાવર્ગ સંપૂર્ણ રીતે ધર્મસ્વાતંત્ર્ય ભોગવે છે એવું આપ દેખાડી આપશો. છેવટે શારિરીક અને બીજી અડચણો હોવા છતાં અમારી નમ્ર દુરિયાદ સાંભળવા ખુશી થઈને આપે તરત્તી લીધી તેને માટે દુરીવાર ઉપકાર માનવાની તકના લાભ લઈએ છીએ.

અમે છીએ આપના નમ્ર મિત્રો,

ભારતવર્ષના શ્વેતાંગર જૈન પ્રતિનિધિઓ.

શ્રી વૈરાગ્ય શતક.

આ રોગ અને દુઃખથી ભરપૂર એવા અસાર સંસારમાં સુખ નથી; આ બાળત બાલુવા છતાં જીવ જિનેશ્વરે કહેલો ધર્મ આચરતો નથી. ૧

આજ, કાલ, પોર, પરાર ધન મળશે એમ મનુષ્યો ચિંતવે છે, પણ ખો-બામાં રહેલા જળની માફક આયુષ્ય ગળે છે તે જોતા નથી ! ૨.

હે મનુષ્યો ! જે કાલે કરવાનું હોય તે ત્વરાથી આજે કરો. કાળ બહુ વિઘ્નવાળો છે; માટે બીજા પહોરની પણ રાહ જોતા નહિ. ૩.

સંસારના સ્વરૂપનું ચિત્ર તો જુઓ ! રાગ અને રોડમાં લાગેલા પુરૂષો જે સવારમાં જોવામાં આવ્યા હતા તે સાંજે જણાતા નથી. ૪.

હે લોકો ! બગવાને ઠેકાણે સૂઈ ને રહો ! નાસવાની જગ્યાએ વિશ્રામ ન કરો ! રોગ, જરા (વૃદ્ધાવસ્થા) અને મૃત્યુ આ ત્રણ તમારી પુઠે લાગેલા છે. ૫.

ચંદ્ર અને સૂર્યરૂપ બળદ રાત્રિદિવસરૂપ ઘડાની હારવટે જીવનું આયુષ્યરૂપ જળ ઘડલું કરીને કાળરૂપ અરહટ્ટને ફેરવે છે. ૬.

કાળરૂપ સર્પથી ખવાતી કાયા જેથી ધારી રખાય તેવી કોઈ કળા નથી, તેવું કોઈ ઔષધ નથી, તેમજ તેવી કોઈ હીકમત નથી. ૭.

મોટા શેષનાગરૂપી જેનું નાળવું છે, પર્વતો જેવી જેની કેસરા છે, દિ-શાઓરૂપી જેનાં પાંદડાં છે, એવા પૃથ્વીરૂપ કમળમાંથી મનુષ્યરૂપી રસને કાળ-રૂપી ભ્રમર પી જાય છે એ ખેદની વાત છે. ૮.

શરીરની છાયાના બહાનાવડે સર્વ જીવોના છિદ્રને શોષતો કાળ કોઈપણ વખતે મનુષ્યની બાબુને છોડતો નથી (સાથે જ રહે છે), તેટલા માટે ધર્મમાં ઉદ્યમ કરવો. ૯.

આ અનાદિ કાળમાં જુદી જુદી જાતના કર્મને વશ થયેલા જીવોને એવી એક પણ સ્થિતિ નથી કે જે ન સંભવે, (અર્થાત્ સઘળી સ્થિતિઓમાં આ જીવ જઈ આવેલો છે.) ૧૦.

સર્વ બાંધવો, મિત્રો, પિતા, માતા, પુત્ર, સ્ત્રી વિગેરે મનુષ્યો મરેલા સ્વ-જનને જળની અંજળી આપી સ્મશાનમાંથી પાછા વળે છે. ૧૧.

રે ! જીવ ! પુત્ર તથા પુત્રીઓનો વિયોગ થાય છે, બાંધવોનો વિયોગ થાય છે, સ્ત્રીઓનો વિયોગ થાય છે, કુટુંબ એકનોજ વિયોગ થતો નથી અને

૯૬

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

ને જિનેન્દર કહેલો ધર્મ છે. ૧૨.

આઠ કર્મના પાશથી બંધાયેલો જીવ આ સંસારરૂપી કેદખાનામાં રહે છે, અને આ આઠ કર્મના પાશથી છુટો થયેલો આત્મા શિવમંદિરમાં રહે છે. ૧૩.

વૈભવ, સગાં સંહીઆનાં સંગ્રામ અને વિલાસથી મનોહર એવા વિષય-સુખ; આ સર્વ કમળના પાંદડાંની આણીપર રહેલા પાણીનાં ઊંદુના જેવા અંચળ છે. ૧૪.

હે મનુષ્યે ! તે બળ કયાં ગયું ? તે યાવન કયાં ગ્યાયું ગયું ? તે શરીરની શોભા કયાં જતી રહી ? આ સર્વ અનિત્ય છે; કાળે એ સર્વ હતું ન હતું કરી દીધું. તે ભુઓ ! અને વિચારો ! ૧૫.

ભારે કર્મથી બંધાયેલો જીવ આ સંસારરૂપી નગરના ચાટામાં વિવિધ પ્રકારનું દુઃખ પામે છે; અહીં તેનું કાણુ શરણુ છે ? કોઈ નથી. ૧૬

આ જીવ કર્મોને લીધે અશુદ્ધ, અપવિત્ર અને અશુચિ દ્રવ્યથી ભરેલા ગંભીરાસમાં અનંતી વાર વસેલો છે. ૧૭.

આ સંસારમાં જીવોને ઉત્પન્ન થવાનાં સ્થાન ચોરાશી લાખ કહેલાં છે અને અંકેક સ્થાનમાં આ જીવ અનંતી વાર ઉત્પન્ન થયેલો છે. ૧૮.

ગુહા ગુહા ઉત્પત્તિસ્થાનમાં ઉત્પન્ન થયેલાં અને સંસારમાં રહેલા માતા, પિતા, બાંધુ વિગેરેથી આ જગત્ ભરાયેલું છે; પણ તેઓ તારૂં રક્ષણુ કરી શકે તેમ નથી, તેમજ તને શરણરૂપ પણ થઈ શકે તેમ નથી. ૧૯.

દુઃખથી ઘેરાયેલો જીવ જળ વગરની જગ્યા ઉપર માછલી જેમ તરફડે તેમ તરફડે છે; બંધા સંગ્રામીઓ તે ગુએ છે; પણ તેનું દુઃખ દૂર કરવા કોઈ સમર્થ નથી. ૨૦

હે જીવ ! પુત્ર, સ્ત્રી વિગેરે મને સુખના હેતુ થશે એમ તું માણીશ નહિ સંસારમાં વસતા જીવોને એજ ગાઠ બંધનરૂપ થાય છે. ૨૧

માતા બીજા ભવમાં સ્ત્રી થાય, અને સ્ત્રી મરીને માતા પણ થાય. પિતા મરીને પુત્ર થાય અને પુત્ર મરીને પિતા પણ થાય. કર્મને વશ સર્વ જીવોની આ સંસારમાં એક સરખી સ્થિતિ નથી. ૨૨.

એવી એક પણ જાતિ નથી, એવું એક પણ ઉત્પત્તિ સ્થાન નથી, એવી એક પણ જગ્યા નથી, એવું એક પણ કુળ નથી કે જ્યાં સર્વે જીવો અનંતીવાર જન્મ કે મરણ પામ્યા ન હોય. ૨૩,

શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની આજ્ઞાસઃ
અમદાવાદ તા. ૫ માહે મે સને ૧૯૧૨.
સંવત ૧૯૬૮ ના વૈશાખ વદ ૪ વાર રવેરો.

જાહેર ખબર:

આ ઉપરથી હિંદુસ્તાનના તમામ જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક ગૃહસ્થોને ખબર આપવામાં આવે છે કે—અમદાવાદમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના સ્થાનીક પ્રતિનિધિઓની મીટીંગ મળેલી તેમાં તા. ૧૨ માર્ચ સને ૧૯૧૨ ના રોજ ઠરાવ થયેલ તેને અનુસરીને સને ૧૮૮૦માં અમદાવાદ મુકામે હિંદુસ્તાનના જૈન શ્વેતામ્બર સકળ સંઘ મળીને શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના ખંધારણનું પ્રાસીડીંગ કરેલું તે પ્રાસીડીંગની નકલો હિંદુસ્તાનના જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજકની વસ્તીવાળા બાણીતા સ્થળોમાં મોકલવામાં આવેલ છે અને લખવામાં આવ્યું છે કે ત્યાંનો સંઘ તથા આસપાસના ગામના તે ગામના સંઘન સાથેના સંબંધ રાખનારા ગૃહસ્થોને મેળવી સદરહુ પ્રાસીડીંગમાં કંઈ સુધારો વધારો સંઘને કરવો દુરસ્ત જણાય તો તે અમોને તા. ૩૦ મી જુન સને ૧૯૧૨ સુધીમાં લખી મોકલવું.

૨. ઉપર મુજબની હકીકત છતાં કેઈ સ્થળના સંઘને પ્રાસીડીંગની નકલ તથા તે સાથેનો કાગળ સરત ચુકથી મોકલવામાં ન આવ્યો હોય તો તે સ્થળના સંઘ તરફથી અમોને લખવામાં આવશે એટલે તરત મોકલી આપવામાં આવશે તા. સદર.

દલપતભાઈ મગનભાઈ.

હરીકાલ મછારામ.

વહીવટદાર પ્રતિનિધિ

સુબંધ શ્રાવિકાશ્રમની નિયમાવળી

ઉપર જણાવેલી નિયમાવળી તેના વ્યવસ્થાપક મંડળ તરફથી ગામને મોકલવામાં આવી છે તેની પહોંચ સ્વીકારતાં જણાવવાની જરૂર પડે છે કે આ શ્રાવિકાશ્રમ ત્રણ વર્ષ થયા દિગંબર શ્રાવિકાઓને માટે સ્થાપન કરવામાં આવેલ છે. આ નિયમાવળી હાલમાં જ સંશોધિત કરીને બહાર પાડવામાં આવી છે. તેમાંના નિયમો બહુ સારી રીતે ઘડાયેલા છે. શ્વેતામ્બર ભાઈઓ વિગેરેને અનુકરણ કરવા લાયક આ કાર્ય છે. નિયમોની આદર શ્રાવિકાઓને પાળવાના નિયમો સારા ઘડાયેલા છે. રાત્રીભોજન અલક્ષ્યભક્ષણદિનો ત્યાગ કરવાના તેમજ વિનવર્શનાદિની આવશ્યકતાના નિયમો પ્રશસનીય છે. આવા ખાતાઓ પુખ્ત

વયની પ્રવિણ શ્રાવિકાઓ ચલાવનાર હોય ત્યારે જ નિર્દુષણપણે આલા શકે છે. વ્યવસ્થાપક મંડળે તે યોજના ઠીક કરી છે. આવા ખાતા સ્થાપવા ઈચ્છનારે આ નિયમાવળી ખાસ વાંચવા લાયક છે. અમે તેના સ્થાપક તથા સહાયક વિગેરેને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

ગ્રાહકો પ્રત્યે વિજ્ઞાપ્તિ.

ગયા વર્ષમાં પ્રેમની અગવડના કારણથી તેમજ તંત્રીની અવારનવાર ગેર-હાજરી વધારે રહેવાના માસિક નિયમિત બહાર પડી ગયું નથી, તેપણ લેખ સારા આપીને ખતો સત્તાપ આપવામાં આવ્યો છે. નવા વર્ષમાં પણ વિષય સંકલના શ્રેષ્ઠ રાખવામાં આવ્યા છે. આવા અમૂલ્ય લાભદાયક માસિકના ગ્રાહક કાયમ રહેવું, લવાજમ વગર મંગાવ્યે મોકલો આપવું અને નવા ગ્રાહકો કરી આપવા એ દરેક જૈનધુનો ફરજ છે. જે ગ્રાહકોનું ચિત્ત લેખો વાંચીને સંતુષ્ટ થતું હોય તેમણે અડેક નવું ગ્રાહક કરી આપવા તસ્દી લેવી કે જેથી અમે કદમાં વધારો કરી વધારે લાભ આપવા શક્તિવાન થઈએ. આ માસિકની નકલો લેટ તરીકે ધણી જવાબો અને પંચાંગમાં તેમજ લેટમાં વધારે ખર્ચ થવાથી તેમજ ટેલેગ્રાફ ગ્રાહકો ચોપાનીના રાખ્યા છતાં લવાજમનું વેલ્યુનું સ્વોચારવામાં અપાડા કરતા હોવાથી ઉપજ ખર્ચના આંકડા સરખા થવા પણ મુશ્કેલ પડે છે. માટે સારી આશા રાખનારે સહાયક થવું યોગ્ય છે; તે સાથે ઉત્તમ જૈન લેખ દોઝે સારા લેખો લખા મોકલવા યોગ્ય છે કે જે જૈન વર્ગને ઉપકારક થઈ પડે. અમારી તેને માટે નમ્ર પ્રાર્થના છે.

તંત્રી.

લાવનગર પાજરાપોળ લોટરી.

પહેલું ડ્રોઈંગ ૧૧૧૫૫ ટીકીટોનું નીકળી ગયું છે. ઇનામ રૂ. ૨૭૪૦ રૂ. ૨૪૪૫૦) ના આપવામાં આવ્યા છે. ઇનામના રૂપીઆ વહેંચવાનું કામ હું શરૂ થવાનું છે. બીજા ડ્રોઈંગ માટેના હેડળીલો બહાર પડ્યા છે; તેમાં ટીકીટ ૪૦૦૦૦ નીકળવાની છે. ઇનામ રૂ. ૧૬૦૦૦) ના રાખ્યા છે. પહેલું ઇનામ રૂ. ૨૦૦૦) નું રાખ્યું છે. નવી ટીકીટ ખપવાનું શરૂ થઈ ગયું છે. પહેલું વખત જેમને સારા ઇનામો મળેલાં છે તેઓ તેમજ બીજાઓ જેવડા લાભ બાણી ને ખરીદ કરવા લાગ્યા છે. પહેલા ડ્રોઈંગનું કામ આટલું બધું સફાઈથી સંતોષકારક થયું છે કે તેને માટે સૌ એક સરખી પ્રશંસા કરે છે. તેના ઇનામોનું લીસ્ટ થોડા વખતમાં છપાઈને બહાર પડવાનું છે. આથી બધુઓએ ટીકીટો ખરીદ કરીને સહાય આપવા લાયક છે. કારણ કે એક પાંચને બે કામ એમાં રહેલા છે.